КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАЛО

(«Свет»)

Советски Союзан Коммунистически партин Нохч-ГIалгIайн обкоман, Нохч-ГIалгIайн АССР Лаккхийчу Советан а Министрийн Советан а орган.

Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛУ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 98 (4578). | ЕРА, 15 август, 1968 шу. | Мах 2 кап.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА!

В. И. Ленин вань 100 шу дизара накъадолхаш

МЕХКДАЬТТА КIЕЖ ТЕХАЙ

КАРАБУЛАК. (телефонаца). Тхо штате воцачу корреспондента Бакалюк Анатоле хоам бу: «Самарлийнахь Серноводск ю хачу разведочни майда тIа Бородацкий Иван Михайловичa, Протасов Сергей Михайловичa кулгалдечу буруалеттача бригадаша буру тохаш хьиначу № 19 йолча скважина чура йоккха мехкдаьтта кIеж техай. Бархl миллиметр йолча штуцеро гIолла дийнахь буса 130 тонн мехкдаьтта лу цо.

Карабулакски кIоарге буру деттачу контора бурудеттараша ухх шера эксплуатаце яхи скважина дIаенний, 1968 шу чакхдаллехьа эксплуатаце кхыи массаьк скважина дIаяллага ба уж».

Ленин историна юкъевахав дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе — болхлойи ахархойи паччахьалкхе хьаяьри цунна хьалхле лелаяьри а волаш

(«В. И. Ленин ваьна дийнахь дена 100 шу дизара кийчо яран болча КПСС ЦК кошам тIера).

КОММУНИСТ — КХАЙ ТIА

Пятилетка кховзагIча шера лакха хьувкъам чуэцара тIаьйца социалистически дехкараш кхоачашдера социалистически ахь кьерлай вай республика кханка. ДукхагIа йолча районаша хIанзале кхоачанъялй паччахьалкхенга ялат лехкара планаш а тIаьйца хиина социалистически декхараш а. ХIаьта а даьгIлаш кхашкара балхаш. Уж дукха да хIанза а. Даьтта аха, гурахьа дуй ялат дIале кийчо е, доакъар IалашIде, кхитта кхы а. Ерьо данч хьалха латташ хьабоагIа юртара коммунисташ. Шоай къахьегамца хьокхам а телаш къахьегамхой сарцагIбоах цар денна толамаш совдахарь.

Балха тIа аьттув баьна дукхагIча даьхье коммунистех, цар организаторски клетамеш балха боарамах, ванха творчески инициативен хьинари боахама хьалханка латта дехкараш кхоачашдара тIадерзале царла харах тийша да.

Тоьал дегIеаной, чIоагIьенний пртагнкара партийни организацеш. Лаккхенаб кьахьегамхошта хьалхашка коммуниста производствера доархIан. Цу деррига йиш хилитай боахамий коттера производствении участкаш: отделенеш, бригадаш, звенош коммуниста чIоагIъе, царех организаторски массово-политически балха мотташ хилийта.

Партийни комитеташа цхьолен парторганизацешкех, партийни группашкех гIолла чакхдоах шуча шоашта хьалхашка оттадаь декхараш, царга гIолла юкъеоз коммунисташ болхама гIулакхашта тIахьожам доаттабара.

ДукхагIа йолча юкъйашарча партийни организацешна дика вIаштIехьбаьххаб кхай тIарча коммунистанта юкъера болх.

Грозненски районa «Агатенский» совхоза партийни организаце (секретарь Г. Истамулов) дика теркаллъа коммунисташ балхаш тIа дIаийбара. Цар звенгараш лоархIам закхбара, производствении участкашта доаттабу тIахьожам чIоагIбара гIулакхаш. КПСС Устава дIадехкача тайпара къахьег урхазарча коммунисташа, общественни вахаре, бьте шоашкара хьовхам тел. Низ болашн къахьегамхоина сий деш а коммунистий актив. ЧIоагIа ялза тIайохийташ пайда эш коммунисташа массово-политически пропаганда кхоачамех, материальни моральни стимулех. Къашкара балхаш дIасодаделча гIона Централни усадьбен, кхай тIеш, юрта юкъен хьалхле лелаериш кхайса флагштокаш уттаю, хьалхле лаьхкарашта ахчин премеш, совгIаташ тел. Цудухьа чина чакхъяннай совхозе фуна лаьрхIа ялат чуэцара кампания.

Дукха ба совхозе шоай декхараш сийлеша кхоачашду коммунисташ. Царех ва механизатор Гайтемиров Ширвани. Укх аьчан 301 гектара тIара 6018 центнер ялат чуийпар цо. Гоза организатор, специалист ва коммунист Гайтемиров.

Теркаллъе метагIолаш а МахтIабика районa «Кавказ» яхача колхоза партийни организаце балха опыт. 25 июле кхоачашъяьй колхозхоша паччахьалкхенга ялат лоххара план. Массе балха участкашка инициатива, хьалхле коммунистийка я. Колхозе гIорбалаш тIа хевача коммунистех ба укх деношка моша доакъар хьокхаш бола механизатораш Машко Дмитрий, Бахтинов Владимир, Волобаков Михаил, кхыбараш. Денна нормаш тIехкхоачашъю цар.

Кхитта хьокхам эца метагIболаш бу болх Наьсарен районa «Экажевский» совхоза Сурхо тIарча отделене лехови партийни организаце а (секретарь Н. П. Горбань). Цигарча коммунистий дика вIаштIехьдоал боахача гIулакхаш къахьегамхой сарцагIбаха. Къахьегамхоша сий деш ва тракторист къона коммунист Аушев Хьажбикар, хьажкIаш лелаеча звеной звеньевойш Итазов Берси Костоев Якъуп.

Цу тайпара масалаш кхы дукха а доалаж йиш я.

Цхьабакъда, цхьайолча моттигашка дукха кхоачамбоацараш да цу даькъе. Масала, хьаэцарча «Назрановский» совхоза Аьлта-Юртарча отделене лехови партийни организаце. Партсобранеш а бюро заседанеш а цигача ханнахьа хилац ала йиш яц. ХIаьта цига цар дукха уттаду лешаш а доархIаме хул, тIаьйю решенеш а боахама гIулакхах я. Цхьабакъда хувзаленна хIама хилац. ТIаьйю решенеш протоколаш тIа юсаш хилар бахьан долаш да я.

Дукха ха я Шалъа районa «Джалка» яхача совхоза пхьоалагIча отделене кхаш тIара ка бола ялат чуийца дьяина. Ваар совгIа гектар даьтта мукъадьиннал. ХIаьта хIаппалца аьла дьийнар ях мара дац. Фуд бахьан? Эггара хьалха механизаторий болх лерттIа вIаштIехьбаьккхара отделене коммунисташа дукха йоаххе ца яр, къахьегамхоара лаьй бехаш сов ца баьккхар, социалистически ахь эсала лелаяю. ТIаккха жигар отделене коммунисташ? КПСС уставо дIаар кхоачашдеш хилча уж бар ханнахьа кхоачамбоацар балха юкъера дIаднакха дезараш, боахама гIулакхашта тIахьожам доаттабе лекхарийла бараш. Из хиннадац, цудухьа лел болх эсала.

Коммуниста тIадиллача гIулакха бехктокхам лаккхе беза партийни организаце. Цу гIулакха дукха да наькъаш: партсобране е заседане коммуниста шоай партийни порученеш кхоачашдарах хоам бар, отчеташ телар, кхитта кхы дукха а. ХIанз кханка къаьстта белгала хила беза коммуниста авангардни лоархIам, цун политически вахарцара, къахьегамцара гIулакх.

Укх деношка леррига шоай гIулакхаш а уйлаш а В. И. Ленин вань 100 шу дизара сийлаьца накъабахара хетаю вай советски наха. Гурахьа ялат дIадо лаьтта кийчлеча, ялат дIадуьча, доакъар Iалашдеча организатораш хила беза коммунисташ. Хьара коммунист лекхарийла ва пятилетка кховзагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра къахьегамхой сарцагIбаха. Юкхьанцарча партийни организацешта деррига де деза хьалхле лелаериш опыт хIоарга Iоза а ягь къахьегамхоита юкъе ма йоржае, хьалхле лелаериш балха методаш массанешка дIахьачийта. Парторганизаце, хIара коммуниста зенанга хьежжа хургда социалистически декхараш кхоачашдеча доала толамаш. ХIара юртара коммунист декхарийла ва социалистически декхараш кхоачашдара тIахьожам доаттабе, ахье баьнкарашта повкъа мел дар дIадакхха, шийгара хьокхам а телаш ших тIехьабаха. Наха юкъера организаторски кхетамеш болх тоа а беш къахьегамхой деррига низаш тIадерзаде дела 1968 шера тIаьйца социалистически декхараш сийлеша кхоачашдара, кханкара деррига балхаш толамца чакхдахара.

«Красный молот» заводе токарь волаш дIаболабелар Н. Рогачева къахьегама некъ. ХIанз лехаза мастер ва из. Цеха хальхьа контроль председатель ше ма хиллара къовсам доаттабу по бриз ерашца. Кхитта къовсам доаттабу цо къахьегама дисциплина телхаерашца. ХIаьта денна нормаш 105—110 процент кхоачашъе из керто латтача коллективо. Къонабараша дика новкъостейра ху-ве-токара говзал лакхъяра.

Суьрта тIехь коммунист Н. Рогачев (аьрру) — токарь В. Корнеев хьалхча цилиндрически ... дахайта хьошаш ва.

Д. Василенко сурт.

ШОЛЛАГIА ХЬУВКЪАМ

Моша хьажкIа чуэцаш ба республика юртбоахама къахьегамхой. Массанахьа гу юрта хьайбай фермашта юхо дьатIаухха чаш болча силосах етта машинаш.

83 эзар гектар хьажкIа дIаийшлай вай республика укх шера. Цох яйсса ах силос лаьрхIа я.

12-гIа август хьатIаьхкхоачал республика боахамаша чуийцай 13,3 эзар гектар. Из я еррига чуэца езачох 16 процент.

Ах совгIа силос чуийца баьннаб Наурски районa механизатораш, хIаьта, диъллагIдола даьлла хьенхад Грозненскни Наатеречнии районаша. ДIалоладаьх хьажкIа чуэцара балхаш Наьсарен, Сунженски, Урус-Мартана, Шалъа районашка..

Соахка укх хана еррига республике чуийцар 5 эзар гектар мара яцар аьлча дика толамаш да юртбоахама къахьегамхоша даьхараш.

РЕСПУБЛИКЕ 1968 ШЕРА 12-гIа АВГУСТ ХЬАТIАЬХКХОАЧАШ ХЬАЖКIА ЧУЭЦАРА СВОДКА

[illegible]	Чуийцача майдана процентех
Ачхой-Мартана	11
Ведана	—
Грозненски	24
Гудермесски	19
МалгIабика	1
Наатеречни	27
Наьсарен	1
Наурски	53
Ножай-Юртовски	—
Советски	—
Сунженски	14
Урус-Мартана	10
Шалъа	5
Шелковской	16
г. Грозный	—
Ерригача республике	16

БАЛХАШ ЛАЬГIАЦ

Ялат чуийца баьнна бале а сатийна Iен бац Ачхой-Мартана районa «Самашкинский» совхоза къахьегамхой.

Ялат чуэцаш а дахь даьтта. Цу гIулакха лаьрхIа механизировании боагIаш вIашагIоохкар, хIара бригадe 15 гусеничник трактор йолаш. Къовсам дикаш аьнна механизатораша даьтта. Къаьстта дика оахар ва Б. Микиева, Б. Салпиева, А. Чушуева. Дийнахь йола норма 3,5 гектар мара йоацача 7—8 гектар оахар цоьях хIайшо. Воалама хугаллаIаш хIара пхе дийнахь вIашагIтохар даьтта ахар итогаш, хьалхийла лааьлача Ше вьюпа, ахчан премаш лоэа. Чуийцна дойкъар Iалашдеш ба уж. ХIаьа доахана помещенешта юхе хьатIаоа могIаш дагь дIаттадаьд 500 тонн ча. ХIара дийнахь йола норма 125—130 процент кхоачашъю аргIаш дечa А. Дибаева, С. Аккмова, Д. Иоакшева, С. Байкаева. ДогIа хохкалой кхеpa ю вашв цар хаь аргIаш.

АргIаш деш хатт совхозе аьнах а дийнахьара норма 150 процент кхоачашъеш бу из болх А. Небиева, В. Межиева, М. Тежуркаева, кхыбараша.

ХIанз шекара свекла гIулакх деш ба совхоза болхдой. Хинахьа обработка ю еккьхана А. Байсултанова, Исаева Маккас кулгалдеча звеноша. ХIара гектара тIара 350 центнер мерза оала кхебе зош лемхах звеной членаша.

Ю. ИГЕР.

Репортаж

Мила гIийло оагIу гаьнна дIаухка хьажкIий баьццара «фора». Чубухаш латта мала дIакхоачача цIе хел дисташ, мала дIа ца кхоачача — баьде-сийна.

Цоцез хьежача — хьажкIа, хьажкIа. Хеталу, из йоакаш, тхо машин хьайсагIа готтига нийсъ ца лаьрхIача, вIалла моттиг йийхьонгI укх кхай тIа, аьнна.

Теркоаша шок тоххаш йоалаха дьахь висте севар тхо машин. Хьалхашка кха шорал дIачакхйоалаш просека я. Богаьнта хIаьа хьалагIа хьажкIий юкхаш. Цар лаккха 6—8 сантиметр мара яц.

— Болх цIена-м ба, — йоах ухказа шифсенашта отделене агронома Мусаев Iадрохьмана.

Болх цIена болга суш да. ХьажкIа хьекхача ерригача майда тIа хоададанза цхьа гIалгIа ба бIаргагуш, хIаьта хьекхариш юхкаш эггара лаккхагIа араш иц 10 сантиметрга кхоачаш.

— Тха эггара дикагIболча механизаторий Я. Боцвеваш С.-А. Бетелгиреевай участок я ер, — хьалха доах сона Iадрохьмана. — Цар хьажкIа чуийцача саг тIахьажа везаш хилаш. Дийнахь йола норма 3—4 гектар мара йоачача 5—6 гектар чуоэ хIараже.

Хьалхле лелаеш болча механизаторшта хIамехьа къамьал лата вIаштIехьдоагIдолаш даццо — цар агрегаташ гаьна яц. Цудухьа уж хьалхе лета хьежаш хьт ва Iадрохьманагa:

— Миштo вIаштIехьбоаккхай шун отделене къахьегам?

— Хьона гучча бесса, хьажкIа дукха я, — жоп лелар цо. — Боарга а вIашагIтехача 700 гектар я из. Цу юкъе ялата лаьттар а силоса лаьттар а я. Шинъ механизировании звено а дIайийнача дийнахь дена хьажкIама гIулакх деш. Звеношта кулгал деш Бонсан Абаев ва. ХIара звено кхоачамболлаш техника еннай. Масала, трактораш, хьажкIа лахка комбайнаш, машинаш.

— ХьалхагIа хIадахача механизатора, яцар шун цу тайпара шенаш?

— Яцо. Уж хьоайча а ваьлла хилача совхоза специалисташ кулгалдохийт: «Цхьа хIама ца хуле, балха тешаш доалой фу дергда вай», — аьхан хулаж уж. Лоацца аьлча, «кхийшачун нана яийлха яц» яхача кица бора болх. Цудухьа ца хаш елхкъм еххацар, бакъда, башха елаш а хилацар: цхьа агрегат ухкаш, шоллагIчa дIа лаьттар хьажкIа хахка. Цхьан участка тIара ца чуийца хIалехь вокх участкаш тIара ю бахчаш йоттел йоагIе йиш йолаш силос, ала ма хаьча. Бокхьал вар аьлча, механизатораш бьюха силоса хилацар цу гIулакха — кхыьча яде а еш а баьча балхах цаца аьча дIалора.

— Фу пайда ба звенош вIаькегIоххаьах баьнна?

— Деррига цу гIулакха дацхина лараш-м дуьне дукха да. Белгалдаккха дезаш да ца!: лаьтта аьлча дийнахь дена цу тIара хьувкъам чуийца баллаца цу гIулакха бехктокхаме я звено. Звено членашта из дика хов. Цудухьа культураш дикагIа дIаег, цаьна деш дола гIулакх лезача бараме доаттаэ. Воа ца еш уж чуэца сагота хул уж. Цу методе баккьлан укх кхай тIа дIахьежача хьана бIаргагурда — хьажкIа дика я.

Тхо къамаьл деш латтача юкъа го баьнкха ланна хьайоагIа комбайн. Цунна уллув — силосах етта машин. Сигала бесса сийна «Беларусь» сена а аь Iотеседенар лоаерча вегIара вIаьнга сав — Болаев Ахьмад.

— ДикагIа йола хьажкIа я из тIехьаьоча машина тIаеттар, — йоах цо чIегIаг йола кеча пхьешна юхьаьараш тIара хьоцар дIа я доадаш.

— ХьалхагIа хьаккар дегIа яр?

— Яр. ХIанза аьлча хIара гектара тIара 150 центнер мара идаш баьшлара масса. ХIанз дIайоадьача участка хIара гектара тIара 200 центнер йоал.

Тхона къамаьл дIаьх ца деш, «Машин йоагIа» аьнна шорIа техха сихвенна трактора тIахайна комбайни хьасвайле цо. Юха а изарсгьа машина кузов чаш болча баьццара тоаргьано, юха а дIахьергьа из машина Урус-Мартана районa «Горец» яхача совхоза кхоалагIа отделене хIанале 70 гектара тIара хьейза цхьа эзар совгIа тонн силос чуйолча кIоаргаш доача...

И. КОСТОЕВ,
«Серлало» спец. корр.

Къахьегама вахте

Шера план ханал хьалха кхоачашъяра социалистически ахье лекхача В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта лакхботтача дукъача установкай коллективаша хIанадехьа кхаачачъяьй бархI беттадийнах. Царна юкъе хьалха латтачарех я Тарбеева Алла Григорьевнай Ширый Владимирa керте латтача установкай коллективаш. 8 августa дена тIабоагIача бетта чотах къахьегаш ба шаьхе установка технологаш. Йигкал совгIа хIанадехьа вохийна мехкдаьтта сийрда продукция эхайаш тиммаш я. Кхитта дика къахьегаш я Петросова Сергеа кулгалдеча № 7 йолча установка коллективе а. БархI бетта план 12-ча августa кхоачашъяьй цо. Цар санна лакха къахьегама толамаш а доахкаш мехкдаьттахой кхы дукха установкаш я заводе.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДОАКЪАР ДИКА IАЛАШДУ

Шалъа районa «Автуринский» яхача совхоза кхаш лелаяраш декхарийла ба укх шера кхо эзар тонн силос Iалашъе. Мишта лоархIабу механизатораш шоашта хьалхашка латтача декхарех?

Дог гIоздоакхаш да хьалхара толамаш. Дукхьалле цхьоалагIча отделене цхьа эзар совгIа тонн силос ейлай. Хьал а беза дIакъайлаб цхьа кIоаг, хIаьта шоллагIбар ахангахьа кхаьйнаб. КIарахе чу воркI бIаь тонн силос йода, кхоъ кIоаг ба отделене ферма юхе.

— Хьалха дIаяхача шерашка аргIе ехар силос, хIаьта Iай из ферме хьатIаувзаш дукха хе а хало ахьтхелдар хьайбаш леладерашта, — яхаш дувц совхоза директора воа. Ахмьева.

Ала теза отделене къахьегам тIех дика вIаштIехьбаьккха хилар. Силос йолаш боаккарашa баьдьешначул тIехьагIа болх бу. Байсаева ейс сахьат дьаьнача лала тхо тIададаьча, силос тоIаеш эао тракторист Садаев Дауд.

— ТоIаврга хьежжа мара дика ма хургьа силос. — йоах цо.

Силоса йийша цхьа эзар гаргга гектар хьажкIаш групповой хьисапе хьокхаш я. Шин даькъа йийшьай енрига комбайнаш. Вай юкъача отделене болх беш йинъ комбайн я.

Боал къовлаллча хана цаI шолагIчуна тIехьа, цоашта уллув тракторни лафеташ а йолаш, воаш йинъ комбайн. Сиха лел лакха бордаш йолча лафеташ тIа силос тоIа а еш дIайийсьерий кулгаш. Цхьаккха а комбайнер вац шийй сменни норма тIехкхоачаш ца еш. Хьаьцарга вай укх совхозе диъллагIча шера болх бу механизатор Сайдулаев Усмани. Лоадама кхоачамбоацар кийсдена цхьа селаш цул комбайн. Из бахьан долаш хаддаза тIехкхоачашъю нормаш я.

Кхитта дика бу болх кхай тIара силос дIаувзача транспорта а. Укказа болх беш йолча вайс лафетеш йинъ самоходни шасснa бехкаш юкъагIа бисаш комбайнерий болх. Царех хIаьара ханнал дIахьехоча кхаьча лекхаш гIолла хIара денна итт е совгIа рейс ю. ХIаьта цкъаза дIоахал воркI-бархI километр да.

Дика къахьег шоллагIча отделене силос хьокхаш йолча комбайнерий группа а. Кхоъ комбайн я укказа болх беш. ХIаьта цар хьекха силос дIакхухьаш бархI тракторни лафет я. ВоркI бIаь тонн силос чуйоаш кIоаг ялх дийнахь хьал а беза дIачайаш доакъар IалашIдераша.

— ХIана ваха хьокхаш йолча хьажкIаш дикагIъяраш яц, дале а хIара гектара тIара цхьанах лаьрхIа силос йоал тхона. [illegible] центнер. — йоах совхоза директора. — дIахо йодача хана ниц бIаь совгIа центнер хIарга дог доах оаха. ХIаьта оаха бaьча тоххамах е бур боаш силос чуена а доарга тхо.

— Хоаш ма дарра, хьажкIийн фийчIоагIбелча силоса дикал дох ма лой. Мишта хургда шун из гIулакх?

— Цох кхера дезац тха. Массайолча участкаш тIа силоса дIайийна хьажкIаш цхьатарра хилар хьа, хIаьта оаха, хьалхагIа чуэцархинараш хьалхагIа а хьокхаш лу балхаш. — аьлар совхоза агронома нов. Яхкароева.

Шоай доалахьарча хьайбашта эшаргдола доакъар шорга IалашIдеш болча механизатораша дика къахьегаш укх шера гIожа доакъар Iалашдеча а. ХIанзале Iалашъяьй 1120 тонна йол. ЛаьрхIа йол Iалашъе вIашагIъелла бригада кийчлуш я хIанза кхоалагIа йол хьакха. Из йол хьакхаш е мел еза кийчо яьй доакъар Iалашдеча бригада. ХIаьта аргIе хьекха улла йол хьайбаш Ia доакхаргдолча помешенешта юхе хьоэаш латт.

Цхьан дешаца аьлча, шоай хьайбашта эшаргдола деррига доакъар сиха а зикал лакха йолаш а Iалашдара сарцагIбаьннаб совхоза доакъар Iалашдераш.

М.-Р. ПЛИЕВ.

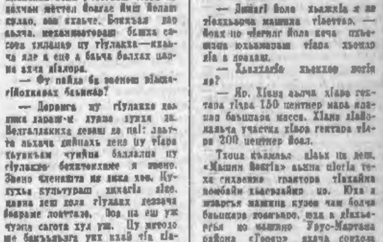

МАРША ДОАГIАЛДА ШО!

ХIанз е дукха за я поезд хьаккхача. Грозненски машинаш перрона тIа гулбеннаб Грозненски предприятей, комсомольски организацей викалаш. Эзай кIорпаш бе а йоакхаш хоза кийчбенна баьккаб Грозненски школай дешархой. Церга да «ЧIоагIлойла дунен кагирхошта юкъера солидарности доттагIалле» яха лозунг. Уж берригаш а шоай мехкахошта — Болгарски столице Софе хиннача Дунен кагирхой 9-ча фестивала делегатешта накъбебьхкаб.

Юхьера а хьатIаккхаш «Москва—Махачкала» яха поезд. Лакха боалу духовой оркестр. Вагона чура аребоал вай республика кагирхоша шоай викалаш а бaь фестивале бахийтараш. Уж ба «Ставрогрознефть» НПУ слесарь Богатенко Татьяна, Г. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе слесарь Котиев Аьхмад, ВЛКСМ-а Нохч-ГIалгIай обкома секретарь Каримов Салман.

Цу событена хетаь митинг хилар селхан Грозненски машинаькъе вокзала перроне. Из тьайийлар ВЛКСМ-а Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретаре С. Кириллова. Фестивале делегаташка моарвеал а хоатташ къамаьл дир ВЛКСМ-а Нохч-ГIалгIай горкома хьалхарча секретаре П. Громова.

— Республика кагирхоша дошха барийл оал шоана, — аьлар цо. Громова, — оаш хьамсарча Нохч-ГIалгIайчан сий фестивале лаккха леладерах.

Делегаце цIерагIа митинге къамаьл дир фестивале хиннача ВЛКСМ-а Нохч-ГIалгIай обкома секретара С. Каримова.

Фестивале тхоай хиннача дьалургдоацача вIашагIкхетарех, цига тхоашта зеденнар, дайзар дуьцаргда оала республика къахьегамхошта, — аьлар цо...

Цул тIехьагIа В. И. Ленина цIерагIча майдане а баха баьнча памятнике юхе звеош дехкар фестивалера цIабаьнкараша.

А. АЗИЕВА.

М. Плиева даьккхача сурта тIа фестивале делегаци.

ПАРТИЙНИ СОБРАНЕЙ ЛОАРХІАМ ЛАКХБАРА

Партийни собрани партийни организаце лакхехьара йола орган хилийтара, уйлай а де дезача гІуллакхий а цхьа барт бола организацийни еренство цох яра, коммунисташна кхетам лун йола школа иох хилийтара — из яйбоса къйчве а хІаякьа а еза. Бурув деттача Карабулакски контора коммунистаниа дахьтача пар хьарда тоашта евенна а йицлура йоаца к уйх тайша йола партийни собранеш: «Доккхачун а дІачигачун а кхоябел лаа деш дийца собрани. Цига дийна дош боккхача лоархІаме деш хилара дац из. Из да собрани кийчъечу юкъе дакъа лаппаш дукхча боль коммунистани парте боашарами хилараха.

Массане а дийна а уйла ей а хинне йоаш дар хІара бригада бурув тохара балхаш сайца латтар дІадаккхар, бурув тохара метэаса дІададар лохдар, оборудованех дикагІа а дукхагІа а пайда эцар.

Собрани кийчъеш хиначи комиссе хьалла дола гІулакхаш оттадир. Собрани массе а оагІорахьа дийца а дийца де чакхдала тІаийдар уж. Собрани массане а дика дакъа лоацахй чакхьйлар, къамагь де безам барахи гетта да дукха бар. ХІарэне дувнар дар балха тІехь дола кхоачамбоацараш уж чехкагІа дІадаьхара уй дезари. ГІулакхаш дика даттанар дукхагІойлача буровойша. Вурийганех пхийлах бригада мара ицар план кхоачадаъеш. Дукха яр болх сеца датта, къахьега те дисциплина телхаю моттигаш, тоьхлар вай хайара кхаллнаш. Къамал даьраша хьахойтар контора коллектива производствени планаш кхоачашъяра новкъостал де, экономика лакхъяра тІехь къовсам хоаттабе безам болаш уж хилар. Ишта йола собрани хиначул тІехьагІа бригадашкара гІулакхаш тоаделар. Бригадача бригадаша шоай планаш кхоачадийр. Уих шера хІара кварталах бурув тохара балхий план тІеттхкоачашъяра шоаш нйеш хьайвагІа контора.

Партийни балха дика опыт Іоаллий Карабулакски газобензинови завода партийни организаце. Цу йокха йоалача организаце хоуш дика ялиани лоатташ бригачу коллектива, цун производствени гІулакхаша.

1968 шера 1-чен 2-чен квартала итоге КПСС райкомо райисполкомо карара кхал тола ЦІе байракх еннай завода коллектива. Района сийлен доска тІа яьккхай из. Производствени толамаш дахар дукхахта даьхе делла дола коммунисташа хьинар долаш шоай балха тІехь дакьа дилараха пар хьалхье ледей лІаьхІам лакхбалараха. Цу даьхе лоархІам бола гІулакх ду партийни собранеш. Собранеш дика кийчъю, собрана хила пхиь-ялх ди хьалагІа накъга дІаяйдикаш цига дуаргагІоде деташ. ХІаьта собрани хургйола ха а из кийчъяра гІулакх а цукхьал пхьаь секретара а из деш, бюро членаша ...массане а цхьана ду, дукхагІа йолча хана дукаргдолча дешар тьакъелла бюро загаюла завода активаша.

Производства хьашташ хІара юкъьалацаочан партийни организаце балаза тІа керттера хила деза. Партийни собранеш завода хІара денна бош болча балха дешаш зийна ца Іеш, из дегІайра перспективаш а юзи. Цунга хьежна къовстаду коммунистий зехараш я. Дийцарех цхьадола дешаш ераш да: «1968 шера производствени планаш парторганизаце лакхдерхьа», «Технологически оборудованешхи графикаш кхоачашъяралха», «Участкерчи производствени а къахьегама а дисциплинийх», кхыдараш.

Хоаш ма дий производствени толамаш бокъонца дизаш коммунистий шоаша тІадиллача гІулакха пар бола бехктокхам лакхбелча мара хург ца хилар.

Партийни собранешка уттаду къахьегачен общественни ахараи юкъе дакъа лоацача коммунистий болча авангарди лоархІамах дола дешаш, ишта политически дешара занятей, комсомольски организацешна партийни кулгалдерга тоалараж партийни организаце идеологически болх дикагІа віаштІехьбаьккхара дешаш я.

Заводе дукхагІа йола партийни собранеш гучайа еш я. Ишта еча собранешка новкъостал ду коммунисташи парте боацараши чІоагІагІа кхетабара. Собранешка къамаьлаш деча доклад дакъа лоац кулгалхошна меттел, мугІарегІболча коммунистана а.

Партийни собранеш массе а оагІора кийчъеш хиларо йиш хулийт этта хьал гІулакхаша, критика еш дувиа, кхоачам боацараш дІадахара гІулакхаш оттаде.

Дукхьала производствени дешаш дувцарах кхоачам бань Іац коммунисташ, дар ишта уттаду производства культура лакхъяра, кагирхоята кхетам балара, кхыдола дешаш а.

Партийни собранеш еча тІехь кхоачамбоацарех да докладчикалла бюро членаши, инженерно-технически болхлойи, производства новаторши мара ца хулаш хилар.

Мел эзакхача тайпара партийни болх хиларах из толачча лакхбаргба катайба сайна беррича коммунистана устава дІадехараш кхоачашдеш дуле.

Вайна юкъе хІана а хест-хаста нийслуш хІама да коммуниста уллув болх беш тІехьависа, производствени а къахьегама а дисциплина телхаеш сог хилар. Ишта бола сог нийсача новкъа ваккхара цу коммуниста цхьанкха деш дІаеш а доацаш. ХІаьта бокъо йий коммуниста пай план кхоачашъеш хиларах кхоачам а беш, цо нукъа вай ялеш бахьн а доахаш, общественни балха шотара пуала, устава тІадевка декхарах кхоачаш ца дар хилаций цох?

Райкомо сецам баь коммуниста устава дІадехараш кхоачашдарах партийни организацей дешаш бира дувца, аьнна. Цул тІехьагІа из доаш КПСС райкома пленуме а луфпартролаш. ХІана уж дешаш дуьц дукхагІа йолча парторганизацей собранешка.

Коммунисташ устава дІадехараш кхоачашдарах дола дешаш дийцар «Сунжанефть» НПУ цеховий парторганизацешка, Карабулакски газобензинови завода, XIX партсъезда цІерагІча колхоза, автотранспортни предприяте партийни организацешка. Укхаза белгалдаккха доагІа цу организацей коллективаш шоай производствени заданеш дика кхоачашъеш хилар, вукхар да коммунисташ производстве хьалхе лелаш хилар, кІезигагІа нийсалу партийни а пачхьалкхен а дисциплина телхаеш моттигаш.

Цхьабакъда, тха районе хІанз а нийслуш я партийни устава отваль хаиаш толха а еш, партийни собранеш еш йола партийни организацеш, къаьстта цеховой ярш а йолаш. Ишта йола собранеш безаме йоацаш, коммунистий дага хІама ца дуташ, производствении общественни ахара юкъе дар чІоагІагІа такъа лацара уйле чу ца йоссийташ чакхъйяш. Иштачарех я Орджоникидзе, «Заветы Ильича», Кирова цІерагІча колхозий, Реметройучастка, леспромхоза партийни организацеш.

Цхьайолча партоорганизацешна собранеш лоархІам лакхбара балха тІехь керда хІамаш лех. Цхьабакъда массане а балаш цу тІехь аьттув. ХІаьта а ишта керда хІамаш лехар эшаш я. КПСС Райком гІорт коммунистий собранеш дарна кхетам балара йола дизаза шолла а яь дІаоттае.

А. МИХАЛЕВА,
КПСС Сунженски райкома организацин [illegible]

Челябински металлургически заводерча кислородно-конверторни комплекса гІишлошъеча шерра кхъ йолаьй В. И. Ленин ваьча дийнахь дена 100 шу дизара балха боагІача тайпара цакъабахар дукъа.

Уих шера аггара хьалхара челябински конверторни болат дала вийна деща а йолеш кхъбхе дар.

СУРТА ТІА: хьалхеш латтача конверторни корпуса участок.

Б. Клименцова сур.

ТАСС фотохроника.

В. И. Ленин вань 100 шу дизарга

ИЛЬИЧА ХЬЕХАРАХ

Сенах дувц Ленина [illegible] библиотекерча книжка

МОСКВА. Кремль. Ленина квартира. Дерригача дуьненна йовзаш йола чквартира.

Болх беча кабинетах йоаллача шкафа — книжкаш тІехатта полкаш. Владимир Ильича йий библиотека. Цхьан полка тІа яздань да: «СоагІата лена литература». Цига латт тайп-тайпара хана Ленина соагІата тийна кийхкаш. Ер парре цай да. Из хьалийлача ІоІеш цай: «Везача учителя Владимир Ильича Хьа ученикагора». Ха: «18.2.23».

Книжка дена хьалхе тІа ланнад: «Сайна загадоагІараш сога яздайтар нов. Ленина хьехар дар. Тхо віашагІкхийтача по сега аьлар: «Везал дехьа а Ленина волча подпольне бахча а балхах нде деба Іа къоача партийни новкъостанта, хІана аьлча Іа вадаьр царна революционо-кхехана лоархІам болаш хургда».

Дувцар да В. А. Дегота яздаь «Мукъача» подполье» яха книжка.

Малва во Деготь Владимир? Из хоуга КПСС ЦК-ерча марксизма-ленинизма Института сотрудника В. В. Дегота книжка яздаьчун вийий архивага хьежача. Документашел сурташех йоаьийт Ильича соагІаца книжка ленначун образ. 1904 шера дена Коммунистически парте член Деготь Владимир шоашта Ленина войлаш хиначарна юкъе къаьсттача доттаге латт. Массех шера Лийина вие тийна поручени кхоачашъеш хинна из. Найахденна, ссылкана дохадаккхар революционера большевика дешад дІовиева гІулакх котвартисхйой пуи хинна тешаш.

1904 шера [illegible] Деготь Владимир.

...Ленин а «Оранжерие» йолча йоацача [illegible] кІирагІа хулао большевикий секце собранеш. Парте чура пхьоагІо ЧІоагІйара, реаше [illegible] Россерча хьалх лоархІаме [illegible] дувцар цу собранешка. 1963 шера революции йоза а яь ца дайта лохаденхаш а пачхьа правительство. Полице йохайора болхлой организацеш, хьал а яхар каторге а ухийтар вадараш революционерашь. ДикагІбола вах балхаш цецар парти. Цу халча хана кхерабенна революцеш дІакъаьстаранта дукьала а авантюристически гІулакхаш делале гІертачарна дукхьала а къовсам лоттабе безаш бар большевикаш.

Революцена тІехьа хиналоанта юкъе идейно цхьоагІо ца хиларах гучабаьлар ликвидаторши оалараш. Меньшевикаш-ликвидаторашна буржуазеца бартбахара тІахьехар болхлой, къайлагІара партийни организацеш дІаяха еза, къайлагІа бу революционни балх соцабе беза йоахар. Цу дерригие а болхлой болаша доакха дё дора. Оппортунизмах цхьаьнха тькъам бар отзовизм. Отзовистий группана хетачох, реакце хьалашка парте къайлагІара болх бе йиш мара яц. цуцухьа Думера социал-демократически фракци араьйкхха езар.

Іаьржача реакце цу шерашка Ленина кийчъйр керда революци айира, болхлой класса къайлагІара парте дорайра а чІоагІйара а йола большевикий тактика. Эрсий революционни эмиграце центр хиначча Париже вар Владимир Ильич. Цу хана Владимир Ильича беш хинна боккха политически болх массанена а бовзаш ба. Большевикий [illegible] хог дар из.

Цу хана Россера большевистски организацеш дукхагІа гучаяйла яьлар. Лийнача новкъостанта меттел а нах эшар. Къона болхлой теоретически сихха кийчбара курсаш віашагІъехкар парте Централни Комитеги. Цига дена хьажначарех вар Деготь Владимир а.

Курсий эпрагаш а хІана яц аьнна йола занятеш Ленина йора.

Курсаш чакхъяьлча вахиначул тІехьагІа Владимир ший кийрнире вийхар Ленина. Из цу хана Мари-Рей улицагІа вахар. Къамаьл дІаьхха дар. Одессе вахийлагІа болх бе ваийтар Ленина ший дешарго. Из дІахаийкар болх віа ишта йолабе беш, из Воронскех дІахилетаргвола нийкъ хьийхар. «Одесские новости» яхача газета тІа гучахьа учреждаши стаьтьхи арахка йий йолаш дииначча Воровский Вацлава цу хана Одессе дукха революционни балх бора. «Нагахьа саина шоай віаштІехьданне, — аьнар Ленина, — парте Одесски комитета цІерагІа прокламаци араяккхалаш; дунахІа дий а из араяккха хьакалаш, фабрикий заводий большевийта парте вахар дІадеанийтаргдола».

Одесса, Николаева, Екатеринославе, Севастополя Дегота партийни литература хьолга тІаяиллар Ленина. Цикка цецаш аьнна: «ХІана кІирагІа хе кхьарр, ер дацеш ма Іелаь, Володя, дунагІа, йолагІа дале вале аьле хьар дехаш большевика... Цига довчах хоаш беш доачі вар каккхатаьна тІа хьинар аддергда, хІаьта вар лайда тІа е еза выводаш е а энем йола установка тІаоиа а віаштІехьдаргда тха».

Ленина тІадиллар кхоачашдир Дегота. Парте Одесски комитета секретарь волча из Воронскеца цхьана къайлагІа типографи хьайийлар, цига кепатехар «Рабочий» яхача газета цхьа номер. Бакъда, дукха ха яйлехьа лаьна а лаьца чуйоаллаши цуй цу дакхкачул тІехьагІа валлалца мукъавойлийтаргйоацаш Іоахьийтар.

Бакъда, Деготь СибарегІара ведаь ЦІаьхха а айиграцо, цІаьхха а Париж. Цу хана Швейцаре хиначча Ленинаца большевикий парижски секце къайлагІара бувзам віашагІбол Владимира.

1917 шера аннь бетта Одессе юха віавоагІа Деготь. Цу хана хилар революци а.

...ГІорьъьинача Иностранни Коллеге турпален историех кІезига яздаьлаш. 1918 шу чаккхдолаш интервенти йолча хана кхача межкашкарча салташтех матросашех юкъе агитаци яра віашагІъелла яр из. Из хьаьвра а цуна керте лаьттар а Деготь Владимир ва.

Коллеги віашагІйоллача хана печатникий профсоюза кулгалдеш вар Деготь, цу сомах юкъебоагІа болхлой дика бовзар цуна. Печатникашца бувзам хиларах Иностранни Коллеге віаштІехьдаьлар французски меттала большевистски газета араякхха, французски, румынски, сербски салташта юкъе листовкаш дІайоаржае, французски салташта юкъе Ленинен Чичеринен дІа кхайкарал дІадоаржаде.

«Салтий мундираш тІаюха болхлойи ахархойи цунгоча хьабаккарах, — аьнцах Ленина, — эшайр вай Антанта».

1919 шера февраль бетта Иностранни Коллеге кулгалхой вар лаьцар французски контрразведка. Коллеге решенех хьулазала ваьвар Деготь, хІаьта цун дукха новкъостий лийна а лийьар боа а бу Оккупационни режим йоллане а уж дІабовзача дакъа лаьцар Одесса паьт эвар къахьегамхочо.

Массехк бутт баьлча Коминтерна эздаки elар Деготь Владимир. Кхача мехкашарча эпсарага гІолла даькхача паспортах Одессера хала пІаьхьаре а кхьнна Италеи Францеи хилар Деготь.

Шийна тІадилла гІулакх кхачам а дань цІавеча Ленинага кийсио лазир Владимира. 1920 шера чоаоалгІа октябрь цІвакха а кулургдац Дегота.

«ЧІоагІа гІачзха пронзе ва ха кийчлуш вар се, — аьлу Іо шийн финика тІа, — Кхо сахьат даьача Кремле вар се. Ленина бІаргавоилехьа са хьувзаш, айса леладе фуй ца хеаш вар се. Хьалха тийнар вай-хьотІ Ленин кхаш хеттар аз сайта... Цхьайола формальносташ чакхъяьинначул тІехьагІа ков. Ленина кабинете чувахийт се. Ильич цхьаь вар. Хьалхайа а ленна сога кулг дела по. «А, хьо ва из. Володя переплетчик (са книжка)! Сона из ха а хоьра. НийсагІча шера соагІата книжка лелар Іа сона».

Сона цу сахьате дагадехар, 1909 шера Россе партийни болх бе вoлагІаш, аз цунна дика переплет яь хинна Лондонски съезда протоколаш... 11 шу хьалха хинна из тІама дага доагІар Ильича!!! Іохавир се... ХІа аьнна Іохевшие а дика хийттар соца, Ильич сайна хьехаш волча хана хийтачул а хилагІа. ХІана со политически са кхуваш вар, вехача хьехархочоа доккхал а деш дувца йоаш йолаш вар уих тІехьарча хана айса баьча балха...».

Ленина ученикех цхьаьнне большевика Дегота хадаь книжа вагалоагІараш чеалхаме доацаш а ютта дешалуш а да. Бакъда, кІоанга дог тохадолийт цар. ХІана аьлча из яздар ва дешал дола большевик, соьлахь-доакха вахар бІаргадайнар.

Леонид МАХЛИС,
(АПН).

ТІех дика качество йолаш смени заданеш тІехкхоачашъеш хьабоагІа Грозненски трикотажни фабрика хьалхе лелаю болхлой Галаева Дибан, Нисанова Повикан, Баланиц Валентинан. ВорхІ бетта хлайал йола задаик толамца тІехкхоачашъяй уж чубоагІача коллектива.

Сурта тІа: Коммунистически къахьегана ударникаш (аьрдехьара аьттехьа) Д. Галаева, П. Нисанова, В. Баланиц.

Д. Василиния сурт.

СИХАГІА ТОАЕ ШЕКАРА ЗАВОД

Вай республика кхоьонйи совхозийи кІалха кхачаш латт дика хьайкъа шекара свекла.

Хоаш ма дий, шекара заводо болх дийа барех тийна хьуишьена итог хургхилар. Кхашкара хьаькха свекла цигара чехкагІа дІаэльарга хьежа хургба уж кІеаигагІа йоаш а тахаш а хилар. ДІадахача шерашка шекара завода кагатин майдаие хоаша лаяр хьатІахьхуьлаш йола свекла, кхай тІа хьалькхх, дІацкатеха свекла дІакхахьа йиш йоацаш дукха леттийта еаш хулар, цукат уж маьхкара йолхар, тьахар. Из бахьан долаш кІезиглора свекла хьувкъаи.

Шекара заводе нийсвеина хилар со, шекар даккха предприяти мишта кийчлуш я хьежар.

ДІадахача шера а сайий свекла чакхъаиккхара боарам цхьа миллиони вораІ бІаь эзари цеатнер ба.

Мишта кийчъенна шекара завод цу боккхача, бехктокхамерча балха? Керттерча механика отдел вовкхарна юІе хьалла латт ремонт яра. Цо хаммахьа ремонт ю механизмаштех аппаратштех, хиначка пар болх мишта бергба хьежа а ярхь отдел. Плановй ремонтал соагІа, укхаза юкъедолад керда, дикагІа долча тайпара ремонт, ерга: центрофугиита механизаци йир. ДикагІа тоалий автоматика, технологически процессашта беш бола чІакхьохая. ДІадахача шерашка сайна Іаиарца а на телаш дикъдаьча фоца теидаргьа свекла! Цо новкъостал дергда кьадалкхин дола шекар кІезигагІа делра. Хьаль йоалаш латт механически свекла чуйохкаш йола кІирая нийк. оттадеш да чаьль итт тойа хулаш дола автомобильни тараз. Заводах Российски Федераце кхоалагІа йола предприяти хургья. Иштача таразе йиш хулийтаргьа хаьэ а йоалаш йолагІа а автомашинаша автопоездаш оса. МоллагІча транспортах пайда эца йиш хургья шекара свекла хьатІаьхьача. Оттадеш а пробоотборочная машин. Ишта дуьй завод шекара даккхара сезонага кийчлуш хиларах портарна инженера Н. В. Витковски. Дика латт гІулакх заводе болхлойи тайп-тайпара [illegible] йола специалистами [illegible] а.

Укх шера № 1Ф йолча Грозненски профессионально-технически училища завода кийчву шекар даккха ховргиза говзал йола 30 сaг. Цар шекар даккха сезон дІайолалушшехьа а шоай говзалах йоагІа аппаратоши механизми дІалувпаргья. 15-ча августе завода балха хьалца йолалургья болхлойи специалисташи. Сезонах болх бергбоача махй сошко а деш бувзам доаттабу. Шеко яц шекар даккха дІалолалучча хана заводе эшаш вола эзар соагІа сaг волаеш завод хургхилар.

Вай лакхехьа йийзача пхенех цхьан отдела кулгалхо ва Тачиев Іумар. Дукха а эвачеш а тІера тхоо беха. тхоо къовла тІеиа йоалаш. Тоьлаш хаг лаьрххІа хола армирова ни кхига а. Лехара лел эшкабеточний сооружениешта ремонт елга, хІаьта ишта йома кІоагартей кхъча службанатеи ремонт елга а.

Кхы дикагІа латтац гІулакхаш автотранспортни отдела а. ТІаккха свекладаш дукха хургхилара дІадех автотранспортни средствашаш лерттІа бола белга. ХІаьта автомашинаш хІана а тІехь автопокрышкаш йоацаш латт.

Лехара ва Краснодарски техснабере снабжени яра гІулакх а. Цо лерттІа Іалащъяц предприяти эшачох.

Кхы а вогІа кийчлуш а созова Жабраилова хьалхе лелаю беда чакхйоакхха отдел. Хоаш ма дий, хьатІакхухьаш йола свекла эттара хьалха кагатин майдаие ІоЙоассадеш хилар. Укхаза а цкъара свекла чакхъйоакхка а ДІаькхтача хана уж лоетта ю а дагаташ. МоллагІйолчарех уж эргаш я лаьрххІа йола аьшкабетона туйбаш болаш тилорца, цоашка чуль иив бола вентилятораш хидарца. Цу вентилятораша йиш хулийт дІакхкача хана ца талхийташ свекла лорае, царна еошаш тайпара фон температура лоаттае. ХІара кагата чу цун дІоахал лькаха сангар я бетонаца кийт а яь. Цу сангар чу гІолла массе гІоргволаш хий чу а хийле, цу хинна своини транспортера тІа йоах свекла, цул тІехьагІа ляьтта кІал гІолла йодача бетонаца кийчьяьча сангар чу да чакхъйоахарйолча моттиге дІаихоачийт уж. Заводе боккха лоархІам бола уж транспортераш ахьнел соагІа бола бе мегаргйолаш яц. ХІаьта уж 30 соагІа а. ВорхІ шера болх беш царех цхьаьца ярам телхай, капитальни ремонт эшаш а я.

Ремонт айташ волча бригадирца Дагаев ВахІийдаца транспортерашка хьежар тха. Цо къийла ца кхухьаш дуьп бІарччача ахкана штукатураша массеж дийнань мара болх баьбац, йисте баккхалиа дІабихьабац, транспортерий ненаш деха а доаш да а яхан. Тхо хьежача транспортерак болх бара дика мегаргйолаш хилар гочта йола пхьайтталагІен кхойттала гІон транспортераш.

Іалаьмйте хааеча хьалашка цІенъю болхлоша бІаь соагІа метр хула туннель. Цу чура хетта, нукхаш болхашца арайоах, дар. Гучахоа чу баьде а. Вентиляторaш віалла а ремонт е йолалаза я. ишта ремонт е йолаьиц вентиляторaш тІаллатта аьшкабетона тумбоаша а. Дукха ха ии базарин майдан тІа жагІа бійдч, бакъда, из хІанз а тоІабанза ба. Майда ишта юте машинаша дукха дом гІоттабергба уклзза, болх бе а садаккха а йиш йоацаш. Цу хьаладаька машиний аварей хила тарлу.

ХьатІаьхьаш йола свекла кагатин майдане ІоЙоассае еза да кІезига йисса. Бакъда завода керттера инженер Витковский бахиа сагота вац аьнна хеталу.

Завода кулгалхоша чІоагІа терко е еза уж кхоачамбоацараш дІа а даькъа, шекар даккхара завод чехкагІа кийчъяра, колхозашкеи совхозашкеи хьалха хьачухьа шекара свекла йоаргйолаш хаиначьа а дика а чакхъяккара. шекар даккхара план ханнахьа а йиза а кхоачашъяриа вай Даькенна шийгара доагІа соагІат далара.

П. НОВАНОВ,
[illegible]

КЕПАЙОАЗОН ОБЗОР

КХАШКАРЧА БАЛХИЙ—ДЕННА ТЕРКО

Доккхий а чоалхане а да МалгІабика района юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латта лехкараш. Пятилетка кхоалагІча шера цар лаьрхІа 37 эзар тонн ялат чуэца. Цулуьа укх лоархІамерча декешка кхаш леларгашна шоай беррига ниа тІабенвзабаь кхебаь хьувкъам бох ца беш лоацача хаией чуэцара. Пуниш цхьана механизатораша хІаиваэ а йоайхо ю тІадоагІача шера хьувкъама лаай болхлара. а.

Района кхашкарча балхех шерра дуьц «Ленина байракх» яхача районни газето. Дукха я производстве хьалха латтачаь опыт йовзийта материалаш. Шерра дуьц газето социалистически декхараш кхоачашдарах. Иштта балханара кхоачамбоацараш гучалох.

Хьувкъам чуэцара балхаш юкъалушше а газето хьайийлар «Кхашкара хоамаш» яха кепайоазон рубрика. Цуна кІала кеппатт кхаш делдламий гІуллакхаш дувцаш йола заметкаш, корреспонденцеш, статьяш: «Ялат чуйоаа бенонга низ», «Хьалхае делача бригаде», «Комплексни кийхкий гІоалах», «Хьакха ва Ислиев Іаййе», «Сихача темпаша».

ТІайна социалистически декхараш хІипал хьалха колачашдара тІехх кхой деладерашa поагтабу къовсам — из я газето кепаеттача материалий керттера тема. Из юкъаш газето шерра хьагойт социалистически ялье котбальнарий итогаш. цар Іоаль опыт.

Чуловцам болаш, тоалашагІболча комбайнерий дика гІулакхаш белгалдоахаш я «Ялат чуэцача кхай тІа» яха корреспонденции. Цхьа минот зехьа йоавц кхай кемаш лелкараша. Комбайнераша хІама дуача хана штурвалашка латт цар гІолийй.

Газет дешарий безам тІабохаш я «Ялат дІадалар сихьаь» яха А. Басиева корреспонденции. «Совхоза кертерча хьатта-дувц корреспонденце тІа, — денин-бийсанен бола беш я боккха низ бола ялат цІендеш йола агрегат. ХІара сахьата 20 тонн ялат цІенду цо. Из бахьан долаш дукхьал цхьан дийнахь «Загтзерча» пункташка дІадахьийтаа 332 тонн ялат. Хьаттара болх шин сменах віаштІехьбаьккхаб.

Хьувкъам чуэца къахьегамхой болабеннача хана деза къаьстта терко тІабахийтаб газето ялат ца доадеш чуэцара. Натічхьалкхенга из дукхагІа дохкара «Цхьа буртиг бег ца беш чуэца хьувкъам» яхача рубрика кІала газето кепаетт критически материалаш, хьехамаш ду, ялат чуэцара.

Хьувкъам чуэцача Іалаьмате лоархІаме ба механизаторий болх. Цулуьа газето хаидалийтаа цар гІулакхаш. Шерра дуьц тоалашагІболча комбайнерашта, тракторестаишта карагІаьнна толамаш, цар Іоаль опыт. ЛоархІаме да газета оагІонаш тІа механизаторшa шоаш яьзь материалаш хилар. Шоашта загалаттарех дагьа цар деш дола къамаьл чуэцадам кІоарга болаш хоадам болаш хул.

Къаьстта терко тІабахийт газето тІаьрагІча шера хьувкъама лард йоллара долча десанта. Газета хІара араяьлача номера тІа я зйь ахарах лаьца материалаш. «Хургболча хьувкъама ларда йоллаш латт» яха корреспонденции «Ингушский» совхоза шоллагІча отделене агронома я. Энгиноева белгалдоах соахка зйь оахаш нийслуш хила кхоачамбоацараш. Хоазам болаш дувц автоpo зйь ахара балхаш віаштехьдарах лаьца: «Ялат чуэцаре цІенду кхаш. Чах аргІой ду. ТІаккха дуинтьйкаш хеш кхаж тІа гІоала. Цул тІехьагІа 25—27 сантиметр кoарга болаш оах дІаьтта. Ялат оахача агрегІаца за нух. козьчатый каток, шин чака. Цу гІулакхо хаьтта дикагІа тоаду». Ишта йола материалаш кІезига телаш газета.

Кхашкара балхаш шерра дувцара газето мхьайта опыт Іоаллае а, дукха кхоачамбоацараш а да газета балхана.

Тоьлаш ма гІата оагІонаш тІа кхаш лелдерашта юкъе лаьржача социалистически яьхах йола материалаш, хІаьта даьйсоттар тІа аертгІа юзаш яхьа итогаш.

Газета оагІонашта кІезига я коммунистий, парт группоргий, агитаторий, политинформаторий балхах йола корреспонденцеш, статьяш. Хьувкъам чуэцача партийни, комсомольски организацешна бу болх шерра бувцац.

Хала да хаъкъа контролерий гІулакхех, цар Іоальча опытах йола материалаш дах.

Шийй критически выступленех хиначех віала ядац газето. КІезига я механизаторех йола зарисовкаш, хІаьта очеркаш газета оагІонаш тІа віалла а яц.

Газета редакце чІоагІа терко тІабахийта беза хьувкъам чуэцача хьоька социалистически яхь юцара.

ЛоархІаме да производстве хьалха даттарой опыт кІарта ювцар. Тайп-тайпарча жанрех, чулоацам кІоарга болаш, тІайтча дешаша язъь хила еза кхашкарча къахьегамхоех йола материалаш.

Билла бувц беш хьувкъам чуэцара коммунистий, комсомольцаш лоархІам,

«СЕРДАЛО»
2 оагІ. 15 август, 1968 шу.

ЛЕРТТIА БОЛХ БЕ ЙИШ ХУРГЙОЛАШ

ХАННАХЬА ТОАЯЬ ЯХА ШКОЛАШ

Бевзаш шоай школашка юкъадаха йисар дукха ха яц. Мишта накъалдоагIа тхо керда дешара шера?

Цу денна тхо кийчлала доладеннад дешаохой каникулашка шIахецаше а. Дукхагlа йолча школашка цу сахьате ремонт е йолайир. ХIана кIезиг-дукха кулг тоха мала це деза йийча я шарех дукхагIьараш. Царех я, масала, ТIой-Юртара, Экажкъонгий-Юртара юкъера, Наьсар-Кертера барзIшерара школаш. Укх дешошка ремонт йистеяргья районе эгтара лоархIамагIа йолча школа-интернате.

ХIьата е. белгалдаьаха кеза укх шера къаяье йолаль а хьалха дела хьалъеш латта а пристройкаш, школаш йисте ца валар кхераи болга. ЧIоагIа мела бу на болх районерча ремстройучастка (начальник нов. Арсамаков), № 432 йолча дIа-юха лелача механизированни колонна (начальник нов. Боров).

Дукха ха я Экажкъонгий-Юртара къаьна школа тоае ьына мел эша ахча ремстройучастка оаха кIаделна. Хьу яц яхал хIама хьалап цо.

Вай йийпача механизированни колонна хьалъьай Наьсар-Кертера йокха юкъера школа. Ер шоалагIа шу да цар шоаш из хьалъеча хана аль гIалаташ дIа ца долаха. Къьстта ве я водопровод. Iай хий доацаш юс школа. Хопнахьа хьаль водопровод дIатIаеца тиган коммунальни боахамо а кхыча организацеша я. Да воацаш а из. ХIьата школа ший из лелае, цун Iунал де ниш а бац.

Товергйий, ецай довш яц цигара насосни станци а. Оаха цу гIулакха оарш доаха дукха ха я. Дукха ха йовццаш Гоазпера а районера а сиа йокха комисси хилар цу школе. хьалхагIа «ПМК»-ас даь гIалаташ белгалдеш. Цу юкъе яр из станци а. «Чечингосельстрой» треста начальника нов. Липея письмо аздир «ПМК»-а директорга: комиссе оттаьча акта тIа белгал йол даь кхоачамбоацараш 15-гIа июль хьатIадхачалехьа дIа а даха. ХIьата хинна ше белше баранта дIатIа а лелла аьнна.

ХIана ах йигуст чакхбаьннаб. Насосни станци ше хиннача тайпара латташ я. ХIьата пенаш иттIача «песк» а хьакха зIабахаб.

ХIана хьатIабоагIача бетта берач деша даха дезаш да ТIой-Юрта 350 моттига лаьрхIа «ПМК»-ас хьалъета школе а. Бакъда, хIана сенна гIишлошъерашa болх бойя школа йистейоале тамаш я.

Кхаь сменагIара занятеш чIоагIа воча оагIора Iатнъ дешара, бепонгача яхтама балха. Нагахь санна уж лакхехьа йийша организацеш кIеанга тохалоре аттача ясьяр школаш. цхьаяраш мукъагIа.

Районерча 30 школе укх шера болх беш хургва 620 совгIа хьехархо. Царна массанена а квартираш Iалашъьай. хIьата тоде езараш тоаяьй хьаьге а. ХIана хьалха санна хала а дац квартирашцара гIулакх. хIана ала тIехь-тIехьагIа дукхагIа хул дIа-хьа ца а ухаш укхаза бахаш бола хьехархой. Нагахь санна кхо-даь шу хьалха районе болх бе кхычахьера хьатIа шера-шера 100—120 хьехархо ихаане. укх шера 20 мара эшац тхона.

Дикка лакхбеннаб хьехархой образовательни боарам а. Укх шера школашка болх беш хургва институташ яьха. шу біаь гаргга 130 совгIа йистелланза лакхьара образовани йола хьехархо. 160 — заочно институташка багIараш.

Ма дарра аьлча хьехархой бытовой хьалаш Iалашдела эзала да районе. Цу довна бейжеларaш тхо — районо болхлой хиннa Iац. Эггара дукхагIа цаьна гIулакх де декхарийла яр районо я.

ХIана хьатIадоагIача кердача дешара шера хьехархошта а е дешархошта а эшачох цо деш хIама сац тхона. Тихашка хап дешархой барзкъаш. дешара эша школьни принадлежностащ.

ШIадахача шера санна яьсса хила меташ я тха школашкара буфеташ а. Iьехаохошта эшача хана хьаьца хьоай. аьрта. малх, шекар хилаш ийта. ХIапзалца-м иштта хиннaд. хIьата гIулакх хувца дата ма бий аьнна яхы гуш белгало яц укх дешара шера а.

Оаха тхоай йолах дола хьашар. хьаькъал оацагIоалыхаргда бераштa. хьехархошта вIатIаш йола кийчо яй. Бакъда, районни органмзацеша тхона новкъостал на доаьа хьалха санна дукха кхоачамбоацараш нийслургда тха балха юкъе укх шера а.

Ю. МАЛЬСАГОВ,
Наьсарерча районо заведуюши.

МИЛИЦЕ БОЛХЛОЕХ

ДАИМ ХА ТIА

Сайца гIулакхерча новкъосташе цун хелача болза тIа нийслуча цхьаденча гIулехьах лаьца дувцаш эездар сона, цун цIи а кхехаш хеттарий журнала тIа яздоацига даь йоазонаш а дийшадар. Цхьабакъда, Даурбеков Ахьмадеце шийце къамьал делга нийсденнадецар се, — из массе а хана оперативни задамагIа вахе хулар. Сагото кхоачашде дезаш хила а ма хулий милица лейтенанта Даурбекова гIулакхара балхаш. Из уголовни розыска оперативни уполномоченни ва.

ХIьата а цхьа ыттуа бьнар се — МалгIабике милица горотделе нийсаннар сона Ахьмад. Массехь в санна, цIена яьша мойк а болаш, эозе тIабуьхаш вьшк тоха дина шаьрбаь гIирс а болаш вар из.

Шийх лаьца дувцаш юкъ-юкъе аратьожар из кхеташ тIе гIолля доагIа тIадамаш Iеухача корагIа.

Ма дарра аьлча хIьата маре дIайоладаланза дар Ахьмада къахьегама вахар. Юкъера школа йистаьнхинчул тIехьагIа совхозе балха вахавр, иаста Казахстана цхьан целинни совхозе тракторни бригадан бригадир хилар цунаьл.

ЦIавеначул тIехьагIа партiе горкома вийзар комсомолец Даурбеков. Горкома секретара кабинета милица начальник а нийслар.

— Бокхьа йоархIамерча гIулакха вийзаб оаха хьо, — аьлар секретаре. — Милице нах тоьаш бац. ХIьата уж чIоагIа эшаш а ба. Iайла хьата ма дой Iа районерча динагIча бригадирагара цига гIолла шаха сендуьхь дез.

Иштта милиционер хилар цхьан бригадир хиннавах. Хала хилар участкови уполномочени болх. Цхьабакъда, новкъостала гIо а даь, кхо шу далалехьа хьоначарча общественни порядки участок хоам цIи яхо хилар лейтенанта Даурбекова участок. ДинагIа вола участкови перте дIаийцар, хIьата цул тIехьагIа уголовни розыска балха а хьажийр.

Дукха зуламхой нийсбеннаб Даурбекова Ахьмада, цхьабакъда, царех цаI вIалла а вицлац цунна. Епифанов взаш бар из. Массехказза суд ьь хинна зуламхо ва Епифанов йоахар из наха аьнна бенача хоама тIа. ХIьата кхы а зуламаш даьдар цо Казахстане, Нохч-ГIалгIайче, Хьинбасед-ХIирийче. Епифанов Державински района территоре тIа зуламенна хила мег йоахар хоама тIа.

Пехьарча шера бехкарий малашй хар тIадийлар Даурбекова. Бlьш болча, районе, тIаухаш а дIаухаш а дIаязбьрек тхьаьх сег Епифановаш бар, цхьабакъда, цар сурташ зуламхочунна вIалла тарва а дацар. Паспортни столе массеки дин бийсен дахькар оперуполномоченне. Юххера а цхьа бакъни йир норийр. Капоева суьт доавргдоацаш тара дер зуламхочуна. Бакъда, Капоевах дола хьамаш Епифановах долча хоамеций вIашцадоагIаш дацар. СМУ нерда Бовкно малла зувш дукха за дIахтар. Капоева цхьаннийе а [illegible] тесслар. [illegible]

[illegible] Цу то [illegible] Капоева Беслане вахаш ва. Цхьа шу хьалха зуламхочо вайха хиннав из. ХIьата из вайхачо цун дерригге документаш а дIадаьха хинна. Цигарча «Белоусов» Беслане вахачоэ йола деннаш цхьатарра яр. Цe сихбир дегабуам бар малла тара болх. Беррига СМУ дружинникашта задаш вхар кIиркбанна Капоев зувш хила аьнна. Тlаккха цхьа хоам бераш Капоева меркхал дIателаш хиннача цхьан дружинникаш кхобеннаб цун хевй иллача топча муьх.

Кхераме да тара дола зуламхо хьалаце. Цу тайпарчо ца деш хIама дутаргдац, из массаза а доа да кийча ва. Оперативни совещанне тIанийцар из лоцара йола Даурбекова Ахьмада плана барийнт. Из чоаллане яцар. Мастера малар Капоев кхыча объекте вознйт, цунга бакар чудола ши ведар лу. Кердача объекте из варга хьежаш хул шийца участкови уполномоченни а волаш вола Даурбеков. Из план къобаляйр.

...КIаьддаш сагота хул из варга хьежаш йоаза миноташ. Юххера а пеаме тIа ваьннача сего бовзача гIан тета хоз. Нийг дIайийлача Капоева, хIа аьнна шийна ерашиба гагущаъжь ведераш Iо а кхайсе, топча бе йолп. Топча йоал, цхьабакъда, тупп. Даурбеков Ахьмад кадейгIа хилар. Маькара тIакхоссаьннача укхо из вожа а ваш, топча юзиг шийна тIера дIалостаешшэхьа а лаьнача цун нхо пенат кхийтар... Иштта лаьцар Ахьмада хьалзара зуламхо. Болх бе волаьеннача кьалхарча шерашна из сахна моттиг цIаькхга а нийслу цуниа. Цигача гучадоал Ахьмада гоазал, дамал.

Из хIама ший тайпара дар, массаза а хар ма, телефон тIеса а хоам бее доладеланза из жиларак. Iурра дежурне цIагIа чувельпар ши сег. Царех цаI милице форме йохаш вар, вокзалне гранданскни барзкъаш дувхар. Йовзьмаш можамаш аьнна, кIеьдьанна яр, шеккхо а зоттаца вельикха вар.

— Прохладненски РОМ участкови уполномоченну старшина Янов, — ше вовзийтар тхьаьшо, ший тешал дIа а хьоахаш. — Сихка милице начальник вашр сона.

Сай Iуйре йоллашехьа а милица горотдела начальник майор Варакоев балха вар, хIьата дежурне гIончас кхьаьший кабинете дIачу а бигар... Цул тIехьагIа массехх минут мара яьннацар дежурне, иштта милица начальник вовча дIачугIо» вааш приказ телача вена...

«Чорой» - Балкхаройчера венача кьяьшо дуьцачунга ларг дилле ладугIар, заьлзача дагIарча старшиннай къонахчаллан делалеи цец а буьлаш. ХIьата хиннар из цаI вийна цо Iо меташ а дар.

Уиз тайпара хиннад из. Гераеш а долаш болча кхунша, хьехочо гIатта тоеш а йийтта, колхоза фермера гоараш ингай. Хьайоча цу салэьта из дIезайтад ферме заведующега а участкови уполномоченнега а. Тlехьа оарц даьннад. ХIетта диллача лай тIа шеьра бIарга а гуш шин гоэр-баьрчун дер хиннай. Бакъда, цIаьзза голе а тахе наьнь тIара дIаластай лараш. Етхьа километр гаргга гIаш нинъ бе бийзаб. Долакоа кхоачкаш мара юхе нах тIа бевинабац зуламхой. Цигга тIакхевача автомобила тIа а кайше беха ераш Долакоерча хьуна юха кхьчаб. «газика» фарой сердан цIаьххе тIанийсьенней шин гоэр-баьречоь.

— Улуа гIолле тIакхэкиа, — повше приказ деннад участкове.

Улуа гIолле масса тIакхьенача «газико» гаьина тIакхьабйтаб кхуй. КIийла лаьцай. Цар гIараши барнай тахьаш хIа аьнна шеьра кхо ма даьллинга а автомобила фараш сегай шофера. Йоихача іарданс мораагIбакха кьуй, тойрав тIара Iо а дийхха, дIа-са байдабй, Совцабе кхессиа топа дуьхьане шоаза юватехий. Тlакха Янова, дина хьойа в ю, хьийтай. Кху, гора а ваьй, бокхачa кIорийна тIехьашна вежва. ДIатIаеадда Янов керта тIа гIолла тIаьнийхачe пяора цоий хоза а воккхаьн. Чоп хиннача зуламхочунцара дов доладеннад. Юххера а сейцад дуьйлача гIараей тоташ. Участковой цхьа изо маттаьна кхийтта хиннаб.

Гора дола шоллагIа кху лаца тIехьавалера эша низ кхоачабенна Янов «газике» гIанда тIа Iо ма хайа а тхьайсе...

— Де дезар фуд, сона хетаргахьа, Массане а кхетаду, — аьлар милице начальника. — ТIехьа а нийча хьалаца веза кху... Группаний керте хургва бехкагIоаьлй лейтенант Чантиев.

Кастта участкови уполномоченнаш Янови Данневи, угрозыска болхлой Чантиеви Даурбековн дIанхаьчаа зуламхо хIалах хиннача моттиге, Автомашина кхы эшиш хилнавц. — ШоллагIа зуламхо нехьазара а ваьнне ваха. Дешача лайла гIолла шоэтхьан итт километр гаргга нинь бахь милица болхлоши. Долакха-Юртагара дуккха гаьна воцццаш сарраьхье марй ховшийвац вахара гоар-баьрий. Шийна тIехьара нах бIаргабейна из юрта юхьерчe балеме тIахьашкаьна цIаькхе дIалестаа. Милица болхлой, лерагIа а ца болхеш, дуьлаьхе тIабейдаб. ТIакха бIаргеийнай, сег тIа а ца вагIаш, юртагахьара адда дIайода гоар. «Долчe, цхьан цIагIа лечкаьа-кх из». Янов гоар хьалаце а визйта, кхой юртагахьа воадавнев. Зуламхо цхьанна а цIагIа чуваха хила йиш яцар: бар чура сег вахо дер яцар. ТIакха опергруппе гоэра лерраагIа бед цу юкъехай.

Старшина Янов новкъосташтa «тIахьийна» лейтенант Даурбекова зуламхо нореваьне хана. Эггара юьлхe цунна кIоай кьуй мвьнарий. Хьикха йодеча гоэра тIара тосса а ваьна, Iайнача пайла хьеповенна хиннвар из.

ДIахо цу дерригнех а хургдар ва хала дац: къуниа закона хьалхашка бехктоихам кургбе.

Цхьабакъда, оперуполномоченнецара кьамель чакхдале доалленое тара дер се. Телефонаца къамьел деча хана цун йовццача «ладугIа», «кхоачашхургда» «хIана дIаярасела» ваьча дешаш тешаш со хIана дIахо тхоай къамьел кург ца хиларах.

— Квартира яйзай, — аьлар цо фуражка тIа а тилла, вадалка тIера пласц хьадцаш. — Цигa долз тхо.

Наха новкъостал де, ший декхар кхоачашде вахар Даурбеков Ахьмад. Цо сагиан дар а кхоеие дергдар а санна дола гIулакх кхоачашде вахар.

М. ЛЫКОВ,
милица капитан.

Сурта тIа: Даурбеков Ахьмад (аьттехье) МалгIабика ГОМ оперуполномоченни вола М. Коргоеце ший балхе тIа.

ХАЛОНАШ ЭШАЕШ

Дукха ха йоалаш шиъ яр МалгIабике кIоарга бурув детта контора, хIана уж вIашагIтехай, цу мероприятех хIаьдае дукха дикадераш дальнила. В. И. Ленин вах 100 шу дузача денна накъадолдаш керд социалистически декхараш тIаийцад хонтора коллектив. Бурувдеттаваша дош деннад бурув тохара пхе шера план 1970 шера 7 ноябрь тIакхоачаш кхоачаше, хIьата 1970 шу чакхдалалехьа планал совгIа 1000 метр бурув тоха, 1968—1970 шерашка плана лерхIачул совгIа 1 скважина эксплуатаце дIакла.

Тха коллектив дукха ха йоацаш бурув тоха доладаьк № 848 йолча скважинаца, хIаналехьа тоха бурув 1387 метрга кхьчад, графика хьежача хила дезачул дукха а кIоаргагIа да теха бурув. Белгаде деза тха балха юкъе шаххьатш дукха халонаш нийсденнилга. Бурув оар метрал тIехдоаллаьа а кIаллара газ хьаархй аьлар, скважина отта хьа аш аварийни дар. Уж хьалап тоадайа бурувдеттаоий бонгала деррига низаш, ерригa опыт оарцагIьаьккхар оаха, чIоагIа новкъостал дир конторa геологически отдела болхлоша а. Иштта, дахналье деррига низаш вархагIлахар бахьан хоьаш ае [illegible] хийташ но гIулакх [illegible] тIехьаьльар тха.

Газаца къовсам лоатт[illegible] къьасть белгальаьлар яц. Накитенко, Вогойлов керте латта ст[illegible]. Хаара да хилийтара эггара лоархIамегIарча хана лаьттар уж вахте, хийца ала мегаргда скважинера хьалаш тоадеш цар керттера дакъа лаьяар аьнна.

Уж дIадаьннач тIехьагIа болх хийцаш дIабахар, бакъда, бурув 1300 метрга кхочушдe а юха а тIаа враюкла йоллелар. ШоалагIа нийсденна аварийни хьалаш сиха тоадир оаха.

Бонгале вIашагIхлайттао барт тайна, опыт йоккха йолаш коллектив я. Дукхха а шераш да Малгобек — Вознесенски майда тIа бурувдеттарий гIончаш И. Писаренко, М. Ахциев бурув деттарш бола. Шоай балха юкъе лерра да довзаш хIама дац, цудухьа, залани мел чоалхане хиларах цар из енхен, дикал хаьха йолаш чакхйоаккхаргхьдарах тешаш ба бонгала беррига а болхлой. Массанена а хьохаш телаш лиха кьахьег лаборантк О. Журавлевас, М. Ленова, болхлочо Г. Хромва, кIьчар а.

Проектаца хьежача тха скважина кIоаргал 5050 метр хила еза, пунна бурув теха довла леза тхо 1969 шу чакхдоалаш. ХIьата В. И. Ленин вах 100 шу дузача денна хьалхьетама тIадамашна накъадахара тIайица социалистически декхараш оаха толамца кхоачашдергда.

М. СИМОНЕНКО,
«Малгобекнефть» НПУ бурув деттача мехтера бурувдеттарий бригада мастер.

МОСКВА. Кердача специальностах болх беш я микроавтобус «Юность» (ЗИЛ-118). Лихачев цIерагIча завода конструкторшa цу тIех дикача машинах хьаьй скори помощах универсальни машина. Кхыча машинел белгалйоалаш я из дIа-юха лелаш тхов хиларца. Кузова юкъе лаьрхIа йола устройство я, скори помощах дIаюха лела операционни е торо кулийцо, машина чу нийсса ура я латташ болх бе йиш хул лорий.

Керда санитарни машина Iалашъяй лаьрхIа йолча медицински аппаратурана, радиотелефонаца, цIий чудеттача установкаца. Автомобила сухал — сахьата 140 километр.

Сурта тIа: керда санитарни машина.

В. Севастьянов сурт.
ТАСС фотохроника.

БЕРЛИНЕРА ХЬАЬШИЙ

Селхана самадиннахьей Грозне Кирова цIерагIча паркерча баьццарча театре концерташ уттадей хилар Германски Демократически Республика эстрада артисташ.

Берлинера баьккача хьаьший коллектива къонача артистех латт. Царна юкъе бе оркестра солисташ Ева Ирмшер, Ингрид Ревк, Германски Демократически Республика радиои телевиденен солистка Вера Шнайдебах, акробатически номераш ю Даниэла Веренам, пластически этюд оттаю Ева-Мария Коссерт. Оркестра кулгалдеш ба къона композитор Юрген Хайдер.

Эстради коллектива репертуара юкъа да тайп-тайпарча къамий иллеш, иштта эрсий иллеш а.

Германски Демократически Республика артисташ Советски Союза дуккхача городашка хиннаб концерташ уттадеш. Гастролеш кхы а дIахо хьоагIолаш я.

Берлинера хьаьший бокхача безамца тIаийцар концерта баьхкараша.

ЗАПОРОЖЬЕРА КЕРДА ПРОКАТНИ СТАН

«[illegible]осталь» яхача металлургически [illegible] болх бе йолалийтад керда профилегибочни стан. Цун керттера оборудовани хийчъьай Донбассе ВНИИМ-ехаш яхача московски институтех Краматорска специалистийи проектах.

1—4 миллиметр боне 50-метара 900 миллиметрага кхаччалца шерей йолча аьшках чоалханерча профила изделей шерра ассортимент яра лаьрхIа я из агрегат.

Производственни процессий механизацех автоматизацех боарамга хьаллача дукей толамагIа йолча оборудовани а из. хIьата профилированни сухалга дилача (сихуна 2,5 метр) лацой тIех а я.

Керда стан [illegible] соттаьа профилах эвлаеца лаьрхIа я. ВIарча лента деш рулонаш чекка [illegible] вIашагIхоттаргцел [illegible] лелача херхаца хийчъяь прокат йоалашех дIаяъоастахоцел кхоачашдергдар из. Проката йийха йолаш соттаьча метта шийла йоллаше соттаьча профилах хьакъа бовхаме пайда эзарах 30 процент метала кхоьв йиш хул. изделеш дикагIа хьахул, конструкцеш аттагIа вIашагIйоахалу.

РЕВОЛЮЦЕ БОКЪО

«БЕКЕ КЪОНГАШ» ЯХАЧА БОКОВ АХЬМАДА РОМАНАХ

Боков Ахьмада «Беке къонгаш» яха роман Октябрьски революцена хьалхарча шерашка (XX бIаьшере йолалуш) хинбача гIалгIай халкъа вахара хетадаь да.

Бокова романо чулоац революце яьлехь ГIалгIайче этта социальни хьал: адам классови декъалалар а, политически вIашдухьаленаш а, адамий вахар-лелар а, цар кхел-руакъа а. Бакъда из деррига а художественни образашца, ший турпалий суртсибаташца хьахьенхад автора.

ВIаргагуш деце а, та а цун тIьовроташ - гIаьпаш а хьалоаттадераш лаьттан кIаьхара оелаш хилара тарра, деррига романа идейно-художественни маIан хьаллаьца а романа керттера уйла — саг саго воацош йолча замаш доаттам хирибар.

...Шин даькъа декъаденнад дуне: цаIаш, кIезигагIьбараш, къаьхегама наьха хьакъ дуаш ба; хIьата вожаш, дукхагIбараш, къело кIалбита, хари Iаьдало тeIабеш, гIайгIа-бала йовшаш ба...

Къизен сизех болчарна, вийпача сага тIера цIет йоаккхаш санна, къахетам боацаш, мискача наьха хьйпаро - хьопаро даьо шоай карахьахьа бокъо ениай цу замано; хIьата хьалнален дег-дIенен болчарна вайнало етта чхьонар хинна дIаттай из зама...

ЦаIаш хьарамча рушкъе хIараздаьха боахамаш а долаш, дуаш-молаш. сакъеряаш, натаьха шоай нерта тIа кIайбелла чо хобенча, бил дехкаш из къайла а боахаш, лел; вожаш, таханара яц еньккхача, кхоамара да миштa доаккхаргда ца ховш, мецa - хьога, келхьарца эхьаь жувра хоана нийсъелча. цох а доккхал деш, ханал хьалха кIайбенна хьуяз...

Цхьанахьа — бес - бесарча басарашца тоадаь оIагацаш да; вокхана хьа — топпара цIаьгаш, толаш-горингаш я...

Цхьан оагIорахьа дьреш-зипаш, чIоарска неккаш, бекхаш дукхараш латт; вокх оагIоахьа, биркъа бедар, кахьара маьчеш, бIоржаш юкьараш латт...

Цхьаннега парчIато я, вокхенга мискал я...

Иштта, масахьат де къаь воацаш, дорха вIашдухьальатта латт цу дунен ши дакъа...

Из дуне хоттаргдар малий?..»

Цу замаш хоарце йохаертьар малав?...

Беки дIаваьнначул тIехьагIа цу ехача. къаьнача замаш чухь баха а, къувса а юхбус цун къонгаш Хьасан Хьусени (зIамагIа вола Султан-м хавна сов зIамига хиларах башха белгалвалац), хIьата цар нана Кайпен. Шийн романа дукккхача турпалашта юкъе керттера терхаш Беке дезала тIабоханйт автора. Цу тIагIолдара дикагIа вIаштIехьдоал йоавнаочун мискача, къахьегама сага хьол кIоаргагIа кхетале, цун бIаргашца замай хьарпой - боакон вон баккха, хIьата шоай хьинарца - хьопарца вахара мулкаш хьакколлачьо хьалтташка хьежжа еррригача социальни системана кхел е. Из кхел бирса а а. нийса а я: къахьегама наьха хьаштаешка хьежжа эрталакха еза дуне!

Бокова романа керттера кхейний достам кхетабара чIоагIа хьокхаме я цхьа моттиг... Цкъа, дахар - денар дувцаш, кхай тIа болхаш, ГIойберди, Товмарзев, ИсмаIали шоайла вIашш къовсалу. Воаш - воагIаш дола сага денал-сий бахьан болабенна из къовсам юххера а социальни маIан долаш чакхбоал:

«— Бераштa йистхила а йиш мийшай уккхагa-м. ЧIоагIа хьаким ма хиннавий ер-м, — ГIойбердас Мозлаке лахча дувхи алар ца ловш, хьалъуосар Товмарза.

— Бегаш бе-бе чул. Iа бераш со хьайл вошагIа а лерхIаш бегаш ба... ХIама дергдац, цхьа хa йоагIаргьа беррйгаш цхьатарра а болаш, йоагIаргья. вай дьра, кастта-м.

— Вийстача сагага мо мара дог ма дахалахь цу канага, — аьнна. пелакъежа, кераче мекха духхьаг хьалъзар Товмарзас.

— Даьра хIьата, масса хана а ма даттаргдац ииттa-м, — аьлар ИсмаIалас. — Цкъа дахача гIолла хий а дахадац...».

ГIойбердаси ИсмаIаласи, замано тоIабаь миска нах шоаш хиларга хьежжа, на зама хувца а еша массанега оатто кхачарга сатуве, кIьата цу замаца дика тайлуш, дукъахбоахамах тоаеннача Товмарзас бербиган да цхьатарра хургба яха дош вIалла юхе а дитац. Из кхетале хала дац: помешика хьу доргеш волча цун воцас Элмарзас мискача нахагана хьадахь заьча. Мозлаке дохка а лохкаш, иштта ахча доах, хьараш ахча доах Товмарзас, хIьата тIехьагIа помешика Угрюмова болхаш лорабе хьахол а вода из. Товмарзойна тайнад пачхахьа Iаьдал, цудухьа ваш из-и зама эргахар вIадла къахьбалдергдолаш. Из тайпа уйла йолаш ба: «зIамига помещик» СаIад а (Беки вийнар), шийн долахьа тика йола Соси а (Беккьр доагахо), шота да Iаза а, Угрюмова управляющи Зарихат а. ХIьата помещикаш Угрюмовй, Мазаеви, Мочкьеи, пристав Сахарови-м вIалла буьца а хийча беза. Хари Iаьдало мукъа а бераа, эзарий-эзарий хьаннача къахьегама наьха хьакъ дуаш, мискача наьха хьинарахкьопалох бакаш ма багIий уж-м!

Мелла дукха ручкъа шоай карадечу а бузаш бан хьалдараш. Цудухьа чахан бечул чIоагIагIа низ бе гIерт уж къахьегама наьха хковаь.

ГIалгIай юрташка революцинни кхетам боаржабеш, революце гIулакха къахьегама наь оарцагIбоалаш леладча. Даула шийх бIубенна а. когтийша а дуаш пачхахьа замаш хьакъехьа: «Цама мергдац, сатоха деза. Дукха да йоаккхаргъаш. Цурьенна лахча мо хьдаш дате укх Iаьалла ваьх». ХIьата СаIада жа Iу Къоасам шийх къастача зейнахь бIаргча революце «программа» хьайжо Даула шийн новкъостага:

«...Наькъ юкъе юкъа а оеца, кулг хьакхоалир Къоасама. — Даула. Iоаика хийла хьа. Хьо къонах ба, бокъонц боле гIалгIа ба.

— Къоасам! — аьнна, ший бе доалла кулг тоIаийр Даула. — Вай цаIаш да. Вай моргаш дукха ба шуя мекха а, тха мекха а. Цхьабакъда хIара къанй а ба по нах, тийша болх боалла нах, къечун, кIалвисачун шийн межа вах. СаIад моргаш. Уж баьхан долаш вIашш говнадала йиш яц вай. Къебарош цаIаш ба: гIалгIай а, селий а. СаIален цул мутIарерчари фуннагIа дерда вай барт эгIабе. Пачхахьана лезар да из. Цхьабакьла кхоачалуш латт СаIазари пачхахьен ха. Аз дукхаза а ма дийцадий хьова Россе доаллар. Махулла пох тешабелахь хьай нах... Йаиик иштта вIашш тоIалаь хила вай кулгаш!»

Даула дика хов пачхахьа Iаьвала хьал иштта латт а. цо наха беш бола Iоткъам сендухьа бу а, цу Iаьхала дарр — хоарце йолга а, хIьата из хоарцо мишта йохаергъа а. Буро тIарчен Шолж-гIалий тIарчен большевикашца гIулакх доагIаш ва Даул. Царгара гIолла хов цунна Россера болхлой революци тьове кхоткабенна а, лаьрхIа кийча еш а болга. «Вай керттера декхар Россе доаллачох нах дIакхетабар да, — йоах Даула ший дагара нах — ИсмаIалм, Малсаги, Беке роккхагIа вола воI Хьасани — бовча. — Шолех дика гIа бIуборгIа вар гIакиха, легаш уратттаргда». Цкъарза нах шоай декхарех дIакхетабе беза, гIанна гера бахаше а беза. ХIанц аьлча. Йоах Даула. Россера болхлой «гIайттаб аьнна къаьхевча. гербаге кхоида шера ца дезаш кийча хила деза вай а», Цу тайпара дешаш хьахеэдта, «летам урайтта къаьхегама наьха. бIаьшерашка пачхахьа зарц Iаьдало тейабьча мискача наьха. Цудухьа, революце Оалдазара Вавиева довзаштa тIагIоала шийн низбола тхьан доставнча, ИсмаIал, ГIойберд, Малсаг, Къоасам, Беке къонгаш Хьасани Хьусени саная замаго боапабаь бIааш эзараш миска нах. Даула санна майрахой хьалха а латташ, дIакхаш ца хиннача бесса дог-уйла цаI йолаш, барт-цхьоагIо а ба, вIашагIкхийтар революце сийлен бокъо хкоачашъяра. Дукккхача бIаьшерашка, наггахьа хье а хьовш, чуккъийла ше сомабаьххар революце...

«— Нани! Ай, хьо фу деш ягIа лампа а ца согаш? — аьнна, вухьа вувхьаш, чуйоккхар Хьусен. Кайна йистIхилалехьа ІIатехар: — Кхаь ба хьога, нани! Пачхах дIаваьккхав. Iаьдал къечча нахага кхьчад!

Кайна ше хинначара хуша а хьал [illegible]

— Кьеча нахха бе мишта хов Iаьдал? Iайха фу дуаш хой хьона?

— Ой, дІьждIагера вагIацай се? Сай лергашта хьа-м хезар. Эрсе вар Буро тIара вена. Даул а вар пуниа.

— Кхеталаь хургдац Iа. Къеча нахага мишта лелалургда Iаьдал?

— Деший яхаш сег ма царна керте латташ. Эггара воккхагIа вола большик ва, йоах, из. Хаий хьона? Помещикий лаьттaш нахага хьалургда, аьлар. ТIаьш а сонарrба ьало.

— Дала бакъдолда из хIьата, — ХIана кIежмта теша аьлар Кайна».

Цу бийсанна помещика Угрюмова боахам бохабе яхар еррига ирт. Шоай кулгашца, шоай хьинарца вахара хознеш хьакхолаш болча къахьегама наьха бокъо яхха хьайнача революце дуIа дар из! Хоарцонца нийя дуне нийсхоица хотта айна оарцагIбаьний низа бар из!

«Беке къонгаш» яхача романа къаьстта махкеча белгалонах ларіа еаш а автора ший турпалий суртсибаташ гоаза хьахколла карагIадар. Романа турпалаш — къонахий а, истий а, бокххийбараш а, къаьнабараш а, хьал долаш бараш а, къебараш а, къизабараш а, дог-цIена бараш а, зьакъале бараш а, Iоадала бараш а, доттагIий а, мостагIий а, гIалгIай а, эрсий а, хIирий а — романа турпалаш. цаI шоалагIчоа тара воацаш, хIаравар ший къаьстта цIи хинна ца Iеш, шийн тайпара оамалгIулакх долаш, ший тайпара хетамуйла йолаш ба. ХIаравар ший къайле-гуча а тIехь, шийн дика-во а тIехь, ше волча беса, «хийла саг» а хила. дIаоту автора хьалхашка а. хIьата цунна тIагIоллара романа Iоеша чарна хьалхашка а. Цкъа-дале, автора шоай лоIаме битарах, нагргIатта шоай догIа оамал-гIулакх а лелалу цар, моалагI-дале, шоашта тIалаттaш бола автора бIарг, массалоа хIама зуаш, сийрда хилараx, цхьаккха шоай оамал автовах «лочкъае» а лоацIабац уж.

Цу дерригено маIан, лоаниш вайна, вай чоалханерча вахара хьаж реалистически нийса хьахьокха автора карагIалар да. ХIьата цудухьа дог-тийша аьа йиш я, «Беке къонгаш» яхача Боков Ахьмада романах гIалгIай литературана наьхе гона а, из дешачарна йоккха гIозале а хургйолга.

КОСТОЕВ Iалихан.

«СЕРДАЛО»
3-гIа агI. — 15 август, 1968 шо

Ийдархошца Iимерза

— Массаза дар санна дола балха ди. Хlинц аьлча хьалйиллай гастроном. Юкъерча дегlарчу, кlайча лекъарча, жоlара ши бlарг бодча къоначу йоlйн кулгаш lалаьмате кадай лел. Хьона малагlа товар эш, хьона фу эшар яха, юкъ тlа елар я дуьлаш, цо дена хаттарашна безам тlабохийт цунна ийдархой.

Беламенна, баркал аьлла чарe нагахь ийдархо дlаволан тарая юхера.

...Мичта безабелар Джунидзова Яхийна торговле болх? Из шийна а хац цунна. Цхьабакъда торговле Яха балха яхар, шийн нахарера нийъ цунах хержа. Дукха хана дена торговле болх беш ва цуи да lусам. Цо безабалийтабий а хац Яхийна торговлена болх.

БархI класс чакх на ьаккхантехьа Грозненски торговли училище лена йоlд цоп. Джунидзова. ХIара дена хувцалуча, на боьвача нахана бе беда са болх яха уйлаш шlаккха керта чура дlаялацар цунна. Гlалаг Боаде могийтаргдац, вешта аьлча гlалат яла йиш а йоlй торговле дукхахчи нахана бечa балха тlа, аьле шешийца дагаювлар. Цудухьа кlоаргагlа lомае гlертаe шиi хургйолe специальность. Цудухьа дикен тlех дикен чакхъьелар училище.

Ха еха чакхъьлар. Хьатlаьттар практикех торговле балха яха еш ха. ХIанз ше балха йолча Грозненски № 2 йолча гастрономе хьожаю практиче. Балха тlа гlалат ца ялара, ийдархоша бечa да бакхийтара, мамогга сихагlа тарея оьаш тlаххийтаяр цо шиi уйла. Иштта болх беча къоначa специалиста дика ха аьлар, итт-пхийтта ди тоьллашехьа балха тlа шаьрделар Яхий кулгаш.

Керла еиа къона продавец моьшта елалларах гастронома кулгалхоша дийхар из цlоаш дола балха хьожаяр.

Дукха ха ялалехьа цига учениццалла балха йоагlа Яха. Массехк бутт мара бакхначaв цо учениццалла болх беш. Дукхача шаьрдина болх беш хилар санна толамца хараерзаю цо продавеца говзал. — Тахьарда, хIанзалиа ученицалла хиннай хьо, хьо продавецалла хьожаe лаьрхIад оаха, — аьлар гастронома кулгалхоша.

Цхьа шу доьллашехьа кхетадир цо торговле болх кlоаргагlа боьзара ше дийшар кхоачамболаш ца хилар. Цудухьа из заочно деша яхар Грозненски кооперативни техникуме. Болх а беш шиккен тlех дикен деш цига. Цига дена ягlачa хана цо болх бу йоккхагlйола продавец йолаш, отдела заведующа заместитель йолаш. Иштта из болх беш йолча хана гучадаьлар гастронома кулгалхоша организаторски талант йолаш Яха хилар а.

Шура йохкача отдела заведующелла хьожаю Джунидзова.

Дукха юкъ ялалехьа холуш тоабелар отдела болх. Цу гастрономе нагахьа отдел яц цо болх ца беш. ХIанз цо болх беш йола гастрономически отдел эгара йоккахьагlчарех лоархlа отдел я. Цига а заведующе балхах дика лоархlам Яха. Иштта болх а беш, саьхка тlех дика чакхъьелахар цо техникум а. ХIанз торговли институте деша яха кийчлуш я иоп. Джунидзова.

Гастронома кулгалхоша иоп. Джунидзована еннай 10—15 Сийлен грамота, дукхаза баркалаш аьлла. Гастронома предложене книжка тlа ийдархоша цунна аьха бераллаш а тукха да. Цул совгlа торговле Министерства еннай цунна ши Сийлен грамота, массехказа ахча премии.

Хьинаре къахьегаш санна общественни балха тlа а хьинаре даькъа лоаш Яхас. Профсоюза месткома член, новкъостий суда секретарь я из. Гастрономе цигагlйолча агитаторех лоархlам я Джунидзова Яха. ХIанз КПСС члeналла яха кийчлуш я из.

Б. НОСТОЕВ.

Сурта тlа: шийна эша продукци хьахоржаш я Я. Джунидзова. **И. Пинаев** сурт.

ЧАКХДАЬННАД археологий экспедиционни ахка. Май бетта лена август болабаллалца экспедиционни палаткаш бlаргаго йиш яр Шолжа берда йистошка, Эса чlожа хьунашта юкъе, Чlаьберлоя, Ишхое лоамашка, Ичкаре лоамаш даьгlенашка. Археологаша алхаш даьча баллий карта тlа вай хьоже, вайнахьа дlадаха истори довза гlерташ уж ца кхоачаш атта район корайоагlашьи вай республике.

Укх сезонах ваха даьтох доклад де йиш йолаш да тхо. СССР Iилмай Академе археологе Института истоpe, мотта, литература, экономика Нохч-Гlалгlай Iилматохкама институтен вай мехка йоккхагlчарех йолча Къилбаседа Кавказски археологически экспедице (кулгалхо профессор Е. И. Крупнов) отрядашка беррига а вай археологаш бар. ХIьата института сотрудникаша баь тохкама бале бокхха аьттув боалаш чекх а баьлар.

Экспедице планах эттара дукхагlа болх бе безаш яр 1-гlа стационарни отряд. Бlарчача ииьнь бетта Нохч-Гlалгlайче эггара къаьнагlа лоархlача Шолжа тlавча Алхан-Калински городищала тохкам беш хилар археологаш.

Дуккхача специалисташтакавказоведашта нийса хеташ я Алхан-Кала яха городище Къилбаседа Кавказа алаиаш лоамаш нахи юкъебоагlаш хиннача нна болча племенай союза эггара хьалхара столица хиннай яха гипотеза. Цу столица цlи вайна юхейитай Х-ча бlаьшера ваьхача Iаробий Iилмахочо Масуде. Цо яхачох «Магас» яхача хиннай из гороп. Тохкамаша хьахьекхар ла нийса хилар: лаьттан кlаллара археологашта корайир йоккхий святилишаш, культови моттигаш. Культови церемонеш эча хана баьшаш йоагаь хlамаш. Юкъерча бlаьшерий летописаша дуцачох 1238 шера монголо - татарски ордингаша хьалаьлай Магас. Из хьахьокх оаха даьча тохкамаша а. Йоккхийча цlерах юхейиса лераш, города пенаш доладеча машинашца чудийтта кхертlой, горол лораеш хиннаций тlехкаш а укхаза кот мел баьккхача.

Алхан-Калеое аьлча Ичкера (къулбехьен - малхбоален Нохчече) материальни культура памятникаш lомадеш хилар цхьоалагlа отряд. Ширача замах юхайиса алхха кеога объекташи кхыйола хlамаши ювиа велчи дукха ха эшаргьяр. Эрсеной, Агишбатой, Гуни, Ведана юрташта юхе тхона цlаькха а корадир аьлла хьалхарча бlаьшера кашамашц цу хана нах хlабехна моттигаш. Къаьстта теркам тlеозаш да Эрсеноя памятникаш. Ичкере лоамара массаза а бокха лоархlам болаш хиннача Веден-Корт яха лоам тlа я уж. Тамашийна лаш — «бlухой иикъ» яха къаьнара ниикъ укхаза гlаьла чакхбоалаш хиннийга а. Цига баьхай вайнахьа лоамаш моастагlчох лорадеш хинна денал дола нах.

Вай лакхехьа дийцар мел лоархlаме дале а, бакъда, цхьоалагlча отряда эггара боккхагlа бола толам баьлар Шаьла района Алерой яхача юрта юхерча керда замах хьатlаоттадехьара VI—V бlаьшерий кашамаш тохкачь. Дикахача хийа дела юрта бахача нахана археологий хоттагlал хиларах кораде вlаштlехьдалар на: Лер йоагаш лиеац хlара шора газетий оагlонаш тlара, ралион телевидения гlодда оаха дувцар: тlехьтlехьагlа дукхагlа хул цошта ковеча къаьмача, тамашийначa хlамаех дувцаш нахагара уд письменш. Алероерча къаьнача камамех тхоса хоьв бир Абубакаров Саlид-Эмса Булуумаов Хож-Ахьмаден. Цар лаьаьчуига хьажа лаьххача оаха Алерое юрта юхе бутт гаргга ха яьккхар.

42 кашa хьалийллар оаха. Цига бохкараш вайнах хьабаьнна нах ба. Дика ховлуш дар цхьа хlама. Нохчечe — Серженъ-Юрта, Галайтински, Исти-суйски памятникаша, хlаьтиа иштта «скифски хана» Гlалгlайче дlабехна хиннячоьна а тlоагlа тара дар цига нах дlабохкар. Алероевски кашамашка нах дlабохкар археологе гlорьяьннача Гlалгlайчера Нестеровски, Муже (Луговой) пашамашкарчул хlамма а бlаьхало йолаш дац. Иа-м кхетадеш а да. Цу ширача замалахьа Нохч-Гlалгlайче баьхача наьха культура цхьатарв хиннай, хlана аьлча гlалгlайи нохчийн хьабьнначa наьха культура из хиннадаь. ХIанзчул 3000 шу хьалха «саргарен» оалаш хиннай вайнаха шоай племенаш, е вешта аьлча, доалахой, таргара нах, юкера нах. Алероески кашa санна волча памятникаша цхьакха а шеко йоацаш хьагойт вежарашха долча, вlаши гаргa долча вай республика шиш къаман цхьа оала болга.

Алероя юхе гробницаш хьаьл зама юцаш из цхьа хlама доацаш юкъейоалаьеш «скифски ха» яха термин. Цу хана Кавказаш хьалаьбе аьниа Къилбаседа Кавказе чухьийллай скифий кочевникий ордингаш. Дукххача моттигашка цар из де вlаштlехьлаьлар. хlаьта къыла тlемаш латтара. юрташ. бlарчча племенаш хьалакьара тешал деш йола хlамаш цу моттигашка хlанз а корайоагlа археологашта. Цхьабакъда. Ичкере цу моттигa гlулакхаш кхыча тайпара хиннал. Алероерчa кашa дукха я шаьрча боенашка баьхача наьха. скифана лелаьь хlамаш. Цу дорригчена хьахьекх шаьрча боенапчен доламашкен баьхача наха юкъе мамара, доккача доалахой гlулакхаш хиннилга. цао а вокхар а культурa бокхам лелабеча вlаши керда дlаьмаш lомадаьлта. Цу хьакъехьа толамагlйола памятник да Алероевски кашамаш.

ДIАЯХАЧА ЗАМАНЦА КЕРДА ВIАШАГIКХЕТАР

ЛОАМАН наькъашка гlалла чакхъьелар тха института воккхагlа вода Iилман сотрудник С. П. Умаров керте хиннача шоллагlча отряда маршрут. Кезеной-lама сийначa чlаьвашкара баьнна Гlалгlайче хьуналаш атагlенашкен кхаьчар археологаш. Уж цlаьхха а хьежар, пал цlаьхха а лостар архитектура итташ памятникаш. Аргунски чlоже, Галанчlожа оэепа гонахьа отряда корайир гlалий. замкий бlаьрча комплексаш. Верхний Лай яхача юрта V—VIII бlаьшередий каша тохкаш хилар С. П. Умаров. Археологий теркам тlабохийташ дар саг дlаволлачь ритуала юкъе хlапзалиа ловааш на хиина кердалар: шин каша диаь говрий тlехкаш. Фуд тlаккха! Из а кхетадеш да. Йолх беча, тlем тlа — массанахьа а лоамаш сага тешаме новкъост тикий говра. Цудухьа цуч аль каша ехкай говра тlехкаш а.

Нохчийче лоамаш районашкара тlехьарча юкъерча бlаьшерий склепаш цlенийр отряда. 300—500 шу хьалха вайнаьха хиннача истовех керда материалаш корайир цига. Цхьабакъда, эггара лоархlамагlа хlана яц аьниа йола материалаш корайир Футтог дlадолаурчча, Мерджойн Акхохи яха вайнахьа кия болаш лоархlаши хинна этнически гоупапаш аьлча моттиге. Нохчийн гlалгlайн доагув къасттача уллаче, шенга а кхакан истована ловхlаме йолча цу районе хlалзалиа археологаш хиннабол. Хlанз цига гучаьлхай юкъерча бlаьшерий водчества бахха дика образецаш. (склеповки пещерни кашамаш, гlалий бlаррча бlаваш).

Укх шера уж дlакя мара аь ду отведо, бакъда, вайнахьа истоpe керда заповедник бовьонца тохкарейола а Iомаергйоа а ха гаьна ш.

СССР Iилмахой акадеие археологе института ассистент М. Х. Багаев начальник хинна экспедице кхоалагlа отряда Алхан-Калера городище тlемачул тlехьагlа, хьалхарча юкъерча бlаьшерий харачоевски кашa тохкача курганеш хиннаe. Из памятник Iилмахоша lомаду. цигара тамашийна материалаш корайоагlа а ер кхоалагlа аьла да. Дика аьттув баьнаб къоначa археолога а. Лаьттагlа, кхертlой аьлиашка аlаьеллача 15 сага кашамаш хьалийллад цига. 1500 шу хьалха дlабехначa вай мехкахой кашамашкара дукха хlамаш кораьй. Царна юкъе я бора браслеташ, гlалкхаш, чlовгарч, аьшка гевe (туреш, шалташ, кхьласаш а). ах езача минералах аь гиагаш, бесаш дола кица. Iилманна къаьстта лоархlам болаш лайдане да из ше мел дола хlама дlеса нах Нохчийчен Дагестанея доагув къасттача шоайла дика гlулакхаш а леладем баьха хилар. Цудухьа цхьан хана харачоевский хинна культура Авасе бахьарий культура дукха вогаш ац. Бlарчча хьайцата, дlаьлий хиларна белгалдоалаш дола харачоевски каша чlоагlа тара да Дуба-Юртарча, Лакхенча Оалкама, Гоутески памятникаш санна долча кашамашта.

Археологашта гуча мел даьначоьх кора мел даьчоьх газетий статья тlа дийна варгаш. Массахачa замах кходисарвна дикагlа довзийтаргда вай истоpi. Археологаша керда даннета сиха а мега а обработка аь баьхча хиe йиш хургья цунах ше маларва.

В. ВИНОГРАДОВ,
истоpe, мотта, литература, экономика Нохч-Гlалгlай Iилма-техкама института археологе сектора заведующа, исторически Iилмай кандидат, экспедице 1-ча отряда начальник.

РОССЕ ШАХМАТНИ ЧЕМПИОНАТ

Российски Федераце 25-ча шахматни чемпионата бархlалгlен кlаслагlен тураш чакхъьелай. Бархlалгlча туре турнира лидер гроссмейстер А. Зайцев лайзар дуьнен халкъашта юкъерча мастерца В. Сергиевскица. Iттлагlча ходе дукхагlйола фигураш хийцаччул тlехьагlа цхьаккха а кот ца йоалаш чакхдаьлар царна юкъера вlашагlкхетар.

В. Дорошкевич котваьлар мастералла кандидатал В. Козловал. Бархlалгlча туре шиi турнирни хьал тоадир Омскерча къоначa мастера В. Цешковске. Спорта мастерца А. Асташкиница ловзаш шинъ пешка яьккхар цо юххьенца. Цул тlехьагlа кхы а цхьа фигура а яьккха котваьлар из.

Цхьан гайппаа кхоала ход яьчул тlехьагlа цхьаккха а кот ца воалаш чакхдаьлар Свердловскерча мастера С. Юферовал дунен халкъашта юкъерча мастера А. Лейнал, О Чернилова А. Вексслерал юкъе хинна ловзараш. Спорта мастерца Ю. Шабенова кlай фигураца ловзаш дуьнен халкъашта юкъерча мастера дукха хало йир котвала гlерташ. Хlаьта а цхьаккха а кот ца воалаш чакхдаьлар ловзар.

Иаслагlча туре Ю. Аникаевца лайзача кот а ваьлна шиi турнирни хьал тоадир турнира лидера А. Зайцева. Цхьаккха а кот ца воалаш чакхдаьлар В. Дорошкевича А. Векслерца хинна ловзар.

Ийс тур чакхъьелначул тlехьагlа турнире хьалха ва кlсмех вохI очко йола А. Зайцев. В. Дорошкевич, А. Лейна, В. Цешковске борлlиех пхиппа очко Iалашьяй. Ловзанза ши партия а йолаш ворхlиех йиъ ах очко я В. Сергиевске.

«ТЕРЕК» ИЭШАР

СССР-а хьалхара моттиг яккхара «А» классга шоллагlча группа кхоалагlча подгрупна шин командай ворlанара матч хилар 12-ча августе. Город Орджоникидзе вlашагlкхийтар моттигара «Спартак» грозненски «Терек». Счет 1:3 а йолаш вай футболисташ иэшар.

В. СЕРГИЕВСКИЙ,
дуьнен халкъашта юкъера мастер.

ВОРОНЕЖСКИ ОБЛАСТЬ. Шозар гаргга механизатор ва Острогожски районе кхашка болх беш.

Ялат къьдараш болча маст-места хьоашалгlа хул «Вай хьуькъам, вай хьуькъам» яха теркане цlи йола Острогожски культура цlен агитбригада. Ялат чулла болабелча гlонe районе дерригача болхлошка кlона хиннаш аьниа лиений из. аьки чуловцаш болча программагlа выступленеш а еш.

Кооперативни торговле болхлошта а билаш ялат кхедераш. Кхашкарча станашка кхашкe кхухь промышлени а кхачаи а товараш, книжкаш.

СУРТА ТIА: Комсомолецa кlаргlча колхоза механизатораш болча кхаьча книжки автолике.

В. Кожевников сурт.

ТАСС фотохроника.

ПАРТЕ ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЯРА ЛОАРХIАМ ЧIОАГIБЕ

БУДАПЕШТ, 13 август. (ТАСС). Дlадахача кlирагlа кхиьь дуьнен халкъашта юкъера эггара лоархlам бола ши событи Чиерна-над-Тиссойцен Братиславаце хетаденна а. яхаш ду шиi редакционни статья тlа кlирагlа цкъа арадаьлача «Мадьяр ифьюшаг» яхача венгерски кагахой газето. Братиславе тlайийцача заявлене исторически лоархlам белгало а боаккхаш, цо яху совещанена юкъе дакъа лоацаш хиннача парте хьал а лаьлий, хьал а лоацаргья принципаш.

«Мадьяр Ифьюшаго» дlаху яху, эггара боккхагlа лоархlам болхлой классан цун авангарда — коммунистически партейн лоархlам лакхбе беза, яхаш. Социалистическа обществе дегlахара юкъарча закономерностийца хьалхле а лелаеш, вай йоартеш гучадуьла чpалхане дешаш къоаставеча ловзl къьман башхалонаш хьалаш. Цар марксизма-ленинизма идеяш лораю, баьт хургбоаца къовсам лоаттабу буржуазни идеологенех антисоциалистически гlулакхашта дукьала.

Кlирагlа арадаьлача «Мадьяр ифьюшага» йоах. Братиславски заявлени яхкхе парте цхьана а кlаране къаьста а кхоачашъяра тlехь къовсам лоаттабе беза программа я. Юкъарча принципаша новкъостал ду хlара дена кхоачашде деза ноалхоне декхараш кхоачашдара, нийса никъ лахара а гучаьюла дукьаленаш бlаргагойтара а.

Дунено харцбу бIеха тIом

ХАНОЙ. «Дунен общественность а США общественность а чlоагlа дукьала йоллашехьа а американски правительства хьалха а санна дlакхуь Вьетнаме тlема политика, цу хана чухь харц леив телисаши примаши а лелаеш, массавар lехаве гlерташ», — яхаш яду «Нян зан» яхача газето. Газето яду вьетнамски халкъо цlенхаштара хlама лорl Парижерча беседах, цхьабакъда из чlоагlо яь да шиi лоlамен кортмукъен хилара тlехь котдlаллалие къовсам лоаттабе. «Нагахь санна США шиина а оагlонца хьашт волаш дешай хьакъехьа барт бе лойе, цар эггара хьалха цхьаккха условеш а ца уттаеш ДРВ-ана поаш етта бомбаши цунна дукхьала деш доля кхьдоло тlема гlулакхаши соцаде деза», яхаш белгалдоакх газето.

ВАШИНГТОН. «Вьетнамски тlом из Вlашагlкхийттача Штатий гlалатл катастрофех я. аьлар США президента посте ваха гlертача сенатора демократа Джордж Макговерна. Цо белгалдаьккхар. «США цхьаннa а президента къулбехьен-малхбузен Азе lоvкаш доле наьха цlий Къилбаседа Вьетнама етта бомбаш ца сацийтача соцаде могарг ца хилар.

Къулбехьон Дакота яхача штата цо сенатора президента гlанд лацара тlехьара къовсам дlаболабаьб Джонсона правительства вьетнамски политикана дукхьала волчун позице тlаоа. Цо дог доах Лос-Анжелосе трегади хиннача тlехьагlа лидер ковиаш бисача. сенатора Р. Кеннедица тlехьа хиннараша ше хьалладарга. Макговерна аьлар, къулбехьен-малхбоален Азерча правительствени политикана дукхьала мел вар шийна гонахьа вlашагlтохарга.

БУЭНОС-АЙРЕС. Ла-Платен Мартансаси яхача аргентински городашкарча къахьегама Еррагькхьарча конфедераце районни отделеней пленарни заседанена. Аргентина телефонни бувзама болхлой, кога гlирс беча промышленноста болхлой профсоюзо ДРВ-а етта бомбаш сацийтар дlадехаш йола резолюци тlайийцай. Парижерча беседай Вьетнамски делегаце позици хьаллоацаш Аргентине 20 эзар сага кулг яздаьд.

НЬЮ-ЙОРК. Чикаго улицашка чакхъьелар Вьетнама дукхьала беш болча тlеман США-арча расизманен дукхьаларча демонстрантий колонна. Демонстрацена хьалха воагlача массехк саго бахьаш бар дахаиа кхо кlий. Кlийнашта уллув да боагlар вьетнамски тlема ветеранаш. Дуккханешка бе доахкаш дар «Къам мукъалаккхара фронта—котало!» «Кхьма хилба Вьетнамерен Хиросимерен тlемаш!» яха лозунгаш. Дукха нах гулбеннача митинге хьаккхайкадьлар демократически парте съезд хулача меношка Чикаго Вьетнамерча тlеман Джонсона чурча политиканен оьзда воаца 30—40 эзар саг воагlаргва аьнча.

Доазол декъара

МАШАРЕИ ВIАШИ ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРЕИ ХЬАШТАШТА

ПРАГА, 13 август. (ТАСС). Селхан Карловы Варашка чакхъьелар Германе социалистически единни партеи Чехословаке Коммунистически партеи делегацешта юкъера переговораш.

Переговораш чакхйоалаш арадаьккхай цхьана йола коммюнике. Переговораш барт тайна а дог цlена а хилар йоах цу тlа. Переговораш ера хана шиина а оагlоно белгалдаьккхар ЧССР-и ГДР-ан юкъера гlулакхаш дегlадовладара а чlоагlдара а Братиславе тlайийцача вах коммунистически болхлойн парте заявлене бола лоархlам. Делегацеша вlаши йовзийтар шоай партей политикех шоай чехкаиара хьали. хlаьта иштта кlеталерча дуьнен халкъашта юкъерча хьалехи дуьнен халкъашта юкъерча боламахи йолча актуальни проблемех лаьца дага а лаьар.

Документа белгалдоаккхаш махиллара, оагlонаша дика доашхаш дийцар Европера хьал. Шиина а парте вихалаша белгалдаьккхар европейски кхерамзле Iалашъяндa яре ца хилари социалистически мехкаша 1966 шера Бухарестски деклараце тlен коммунистически а болхлой а партеша 1967 шера Карловы Варашка доаьккхача заявлене тlен оттаьнча программаш малкхара европейски халкъаша Европа кхерамзле лораеша хилари машаре гlулакхаш леладе лераш хилари. Оагlонаша белгалдаьккхар шоаш тlехь тlайоагlача хана а Малхбузен Германе хьалхьваш йолча реваншизмана, милитаризмана, неонацизмана дукхьал хургхилар а демократически низаш хьаллоаргхилар а.

КПЧ ЦК делегаце къоабал ю европейски кхерамзле Iалашъяран германски оагlо дагчахьалхенна юкъера гlулакхаш лоргlа лахарай гlерзамь йола ГДР Халкъа палата керда инициатива.

Переговораш ера хана делегацеша къаьстта теркам тlабахийтар КПЧ-анен СЕПГ-ан юкъера, ЧССР-ан ГДР-ан юкъера доттагlлен гlулакхаш массе а оагlорахьара дегlадоаладара. Оагlонаша барт бир вlаши юкъера экономически гlулакхаш чlоагlдарах. Вlаьхачe кемарча планашта координаци яра тlадерзадь гlулакхаш леладергхиларах, дlахо а пайдалоаставаe кооперации специализации елга дегlадоаладарах, вlаши юкъера Iилма-техническа гlулакхаш леладарах лаьца.

СЕПГ-а а КПЧ-а а делегацеша къоабал бу 1968 шера ноябрь бетта Москве хургйолча коммунистически болхлойн партей дуьнен халкъашта юкъерча Совещанена кийчо яра позитивни никъ.

Коммюнике тlа йоах. СЕПГ-ан КПЧ-ан переговораша новкъостал дело дувцар вlаши кхетадара, цар результаташа «марксизма-ленинизма, социалистически интернационализма, барт-цхьоагlоа, цхьатlоа бокъо хилара, суверенитет лоархlара принципай лаорр тlа дlахо а СЕПГ-арчеи КПЧ-анец юкъера, ГДР-ан ЧССР-ан юкъера вежаоашха дола гlулакхаш дувцна йоацаш дегlадоаладарга вугаргва».

Доттагlала электростанци оал Германски Демократически Республике Тирбахе (Лейпцига округ) Советски Союза, Польша, Венгре новкъосталца хьальсии лаьттача керлача предприятех. Социалистически лагеpa мехкаша вежараша цхьана гlулакхаш леладеш хилар хьахьоих цу гlишлоно.

Сурта тlа: башенни охладителий участок. Укхаза къахьегаш ба польски специалисташ.

АДН—ТАСС сурт.

ХАОТТАМ

Тахан республике гlоалех Грознен хуммалуш меркаш хургья, сарахьа лорlа лелхаргла, лиикъувкъарга, мохьанца малхбоалехьара дlахо малхбузехьара цкъарчoa лаьгlа а болаш. Iаьккха гlаьхха хьекхаш мух хургба, республике гlолла 22—27 градуси Грозне 24—26 градуси йовхал хургья.

16-чен, 17-чен августе вокагlча хана кхьала хургья, догlа делхаргда, пхьаппанахьа дика чlоагlа а дахан, цхьайолча моттигашка дикъукъаргда, тайп-тайпарча вагlопашахьаа цкъарчоа лаьгlа а болаш. Iаьккха гlаьхха хьекхаш мух хургба, буйсанна 13—18 градуси денна 20—25 градуси йовхал хургья.

Метеостанци.

Редактора заместитель
А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгIа, хьажа

15 август

6.30 — Нохч-Гlалгlайчен лаьттаделадархо (гlалгlай меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00—Москва. 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 7.25 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Дагестански ашараш. 8.45 — «Вежарий мехкашка наькъа гlолла (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05—«Къона тlехье» (нохчий меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — Айдамирова «Машара цlарах» яхача романа тlара цхьа дакъа (гlалгlай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала). 17.00 — Юртбоахама болхлошта оттадаь концерт. 17.30 — «Вай индустриальни мохк» (гlалгlай меттала). 17.45— «Парткома болх» яха передача (гlалгlай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Москва.

УКВ

9.00 — «Эрсий сердало» яха радионовелла. 9.45 — «Композитор Ширвани Чалаев» яха ашарий передача. 10.30 — Берашта. «Са тlемадоттагlа» яха радиоспектакль. 11.30— «Эрих Мюзам — немецки иэдархоантифашист» яха литературни композици. 18.00 — «Анна Каренина» яха спектакль. 20.37 — «Шведски иллиалархо Биргит Нильсон» яха музыкальни передача. 20.52 — «Михаила Львова стихаш езаршта» яха литературни передача. 21.18 — «Стихаши ашараши» яха лирически концерт.

Телевидени

17.10 — Передачай программа. 17.15 — Дешархошта. Къонача футболистий финальни ловзараш дlайодалуш. Луганскера передача. 19.15— Телевизионни кердадараш (гlалгlай, эрсий меттала). 19.35 — Кинохроника. 19.50 — «Гринокo» яха телевизионни фильм. 20.10 — Берашта. 20.20 — «Фестиваль са дег чу я». 20.50 — Передачай программа. 20.55 — «Лермонтов» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам.—3-30-11; бехктохкача секретара—3-34-30; партийни вахарех, культурех, промышленностех отделий—3-42-30; юрта боахамех письмой отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-30; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05174. Заказ № 3433.